

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLI TIP ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

Danışman: Yard. Doç. Dr. Neylan ZİYALAR

**ÇOCUK İFADELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ:
KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ**

Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Psikolog
İpek ERGÖNÜL

İSTANBUL, 2012

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde benden desteğini ve değerli fikirlerini esirgemeyen, her tükendiğimde beni ayağa kaldıran değerli hocam ve tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Neylan ZİYALAR'a,

Tüm araştırma süreci boyunca bana destek olan ve hep hoşgörülü davranan Bakırköy Belediyesi Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'nde çalışan sevgili çalışma arkadaşlarıma, istatistik konularında bana değerli zamanımı ayıran ve yardımda bulunan Doç. Dr. Nezihe Figen ERSOY'a,

Ayrıca bu süreçte bana her türlü desteği ve yardımı sağlayan, bana olan inançlarımı hiç bir zaman kaybetmeyen sevgili aileme özellikle, sevgili dayım Prof. Dr. Raif ÜÇSEL'e teşekkür ederim.

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı deneyimlenmiş olaylara ilişkin ifadeler ile üretilmiş olaylara ilişkin ifadeler arasındaki kalitatif farkın Kriter Bazlı İfade Analizi belirlenebilirliğinin sınınanmasıdır. Bu amaç doğrultusunda Amaca Yönelik Örneklem seçimi ile Bakırköy Belediyesi Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'ne diş taraması için başvuran 9-12 yaş arası 20 çocuk seçilmiştir. Bu çocuklardan diş hekimi deneyimli 10 kişi deney grubunu, diş hekimi deneyimi olmayan 10 kişi ise kontrol grubunu oluşturmuştur.

Araştırmada temel olarak, bir yardımcı uygulayıcı daha önce diş hekiminde herhangi bir tecrübesi olan 10 çocuğun, yaptırdığı uygulamanın aşamalarına dair sözel ifadelerini almış ve daha sonra bu ifadeler yazıya dökülmüştür. Bu aşamaya paralel olarak aynı yardımcı uygulayıcı daha önce diş hekiminde hiçbir tecrübesi olmayan ikinci bir 10 kişilik çocuk grubundan herhangi bir işlemde hangi aşamalar olabileceğini hayal etmeleri ve de bu prosedürü yaşamamış olmalarına rağmen hayal ettikleri biçimde sözel olarak ifade etmeleri istemiş ve bu ifadeleri de yine yazıya dökülmüştür.

Verilerin analizinde diş hekimi hikayesi olan çocukların Kriter Bazlı İfade Analizi skorları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek amacı ile Mann - Whitney U testi kullanılmıştır. Ayrıca değerlendiricilerin güvenilirliğinin saptanması amacı ile Pearson Korelasyon Testi kullanılmıştır

Araştırmanın sonucunda, deneyimlenmiş olaylara ilişkin ifadeler ile üretilmiş olaylara ilişkin ifadeler arasındaki kalitatif farkın Kriter Bazlı İfade Analizi ile belirlenebildiği ve değerlendirici Güvenilirliğinin yüksek olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İfadeleri, Geçerlilik, Kriter Bazlı İfade Analizi

ABSTRACT

The main target of this research is the Criteria Based Content Analyses determinability of qualitative differences between the testimonies about the experienced events (incidents) and the invented events (incidents). For this purpose, 20 children between 9 to 12 years of age who have applied to Municipality of Bakırköy Children's Centre for Mouth and Dental Health have been selected by Purpose (Aim) Targeted Sampling. 10 children with previous dental experience out of this group formed the experimental group and 10 children without previous dental experience out of this group formed the control group.

In the research, basically an assistant practitioner took the verbal statements of 10 children with previous dental experience and later on these statements were put into writing. Parallel to this phase the same assistant practitioner asked the second group of 10 children without previous dental experience, despite not to have gone through such procedure, to express as they imagine and again later on these statements were put into writing.

Mann - Whitney U test has been used to determine whether there are significant differences among the scores of the Criteria Based Content Analyses of the children without previous dental experience. Furthermore Pearson's Correlation test have been applied to determine the inter-rater reliability.

At the end of the research, it has been found that qualitative differences between statements of experienced events and the imaginary events, can be determined by Criteria Based Content Analyses and the inter-rater reliability is high.

Key Words: Children Testimonials (Statements), Validity, Criteria Based Content Analysis

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLOLAR.....	vii
1. GİRİŞ ve AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER.....	2
2.1 İFADE NEDİR: TANIM, TERMİNOLOJİ VE TARİHÇE	2
2.2 ÇOCUK İFADELERİ.....	5
2.2.1 ÇOCUK İFADELERİNİN ÖNEMİ.....	5
2.2.2 TÜRKİYE’DE ÇOCUK İFADELERİNE İLİŞKİN KANUNİ DÜZENLEMELER	7
2.2.3 ÇOCUK İFADELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	9
2.2.4 ÇOCUK İFADELERİNİN YÖNLENDİRİLEBİLİRLİĞİ.....	12
2.3 İFADE GEÇERLİLİK ANALİZİ.....	14
2.4 İFADE GEÇERLİLİK ANALİZİ TARİHÇESİ	15
2.5 İFADE GEÇERLİLİK ANALİZİ AŞAMALARI	16
2.5.1 DOSYA ANALİZİ.....	17
2.5.2 YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME	18
2.5.3 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ.....	20
2.5.4 GEÇERLİLİK KONTROL LİSTESİ.....	20
2.6 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ	24
2.6.1 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ KRİTELERİ.....	26
2.6.2 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ DEĞERLENDİRİCİSİ GÜVENİLİRLİĞİ....	29
3. GEREÇ ve YÖNTEM	30
3.1 KATILIMCILAR.....	30
3.2 UYGULAMA	30
3.3 VERİLERİN İSTATİSTİKSEL ANALİZİ	31
4. BULGULAR	32
4.1 YAŞ DAĞILIMI DAĞILIMI	32
4.2 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	32
4.3 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ KRİTERLERİNİN İNCELENMESİ.....	34
4.4 KELİME SAYILARININ DEĞERLENDİRİMESİ.....	41

4.5 DEĞERLENDİRİCİ GÜVENİLİRLİĞİ	42
5. TARTIŞMA ve SONUÇ	44
6. KAYNAKLAR.....	47
EKLER	50
Ek.1 Aydınlatılmış Onam Formu.....	50
Ek.2 Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Etik Kurul Onayı	52
ÖZGEÇMİŞ.....	53

TABLolar

Tablo 1.1 Yaşanmamış olaylara dayanan ifadelerin sınıflandırılması	13
Tablo 4.1.1 Yaş Dağılımı	32
Tablo 4.2.1 Kriter Bazlı İfade Analizi Skorlarının İncelenmesi	33
Tablo 4.2.2 Kriter Bazlı İfade Analizi Skorlarının İncelenmesi – Süpervizör Skorları	33
Tablo 4.3.1 Kriter Bazlı İfade Analizi Kriterleri – Deney Grubu/ Kontrol Grubu.....	35
Tablo 4.3.2 Kriter Bazlı İfade Analizi Kriterleri Deney Grubu/ Kontrol Grubu Süpervizör	36
Tablo 4.3.3 Kriter Bazlı İfade Analizi Kriterleri – Deney Grubu/ Kontrol Grubu Cinsiyet:Kız	37
Tablo 4.3.4 Kriter Bazlı İfade Analizi Kriterleri – Deney Grubu/ Kontrol Grubu Cinsiyet: Erkek.....	38
4.3.5 Kriter Bazlı İfade Analizi Kriterleri Süpervizör Deney Grubu/Kontrol Grubu Cinsiyet: Kız	39
4.3.6 Kriter Bazlı İfade Analizi Kriterleri Süpervizör Deney Grubu/Kontrol Grubu Cinsiyet: Erkek	40
Tablo 4.4.1 Bildirim Sayısı – Deneyim	41
Tablo 4.5.1 Değerlendirici Güvenilirliği – Deney Grubu	42
Tablo 4.5.2 Değerlendirici Güvenilirliği – Kontrol Grubu	43

1. GİRİŞ ve AMAÇ

Suçta görgü tanıklığı yapan kişilerin bireysel ifadelerinin değerlendirilmesi ilk olarak Alman psikologlar tarafından uygulanmıştır. Burada kullanılan yöntem yoğun olarak 1950lerde Almaya ve İsveç'te geliştirilen Kriter Bazlı İfade Analizine dayanır. "Undeutsch Hipotezi"ne göre öznel olarak yaşanmışlığa dayalı beyanlar, aslında deneyimlenmemiş ve üretilmiş olayların beyanlara göre, "gerçeklik kriteri" bazında, birçok yönden farklılık gösterir (Endres, 1997).

Kriter Bazlı İfade Analizini de içine alan İfade Geçerliliği Analizi de bu hipoteze dayanır (Schaffer, 2007). Temel olarak İfade Geçerliliği Analizi iddia hakkındaki yapılandırılmamış öykünün içeriğinin, yol gösterici sorulardan kaçınılmasının ve kavramsal etmenlerin göz önünde bulundurulması ile elde edilen verinin içerik analizine dayanır (Anson, Golding, & Gully, 1993). İfade Geçerliliği Analizi dosyanın değerlendirilmesi başlar. Yarı yapılandırılmış görüşme ve kriter bazlı ifade analizi ile devam eder ve geçerlilik listesiyle kontrol edilerek sona erer (Vrij, 2008).

Kriter Bazlı İfade Analizi, video veya ses kayıtlarının yazımının yapılmasından sonra dört ana başlıktan oluşan 19 kritere göre değerlendirilmesi ile oluşur. Eğitimli analistler ifadeyi bu 19 kriterin "yok", "var" seçeneklerinden oluşan iki-puanlı bir ölçeğe göre değerlendirirler.

Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı deneyimlenmiş olaylara ilişkin ifadeler ile üretilmiş olaylara ilişkin ifadeler arasındaki kalitatif farkın Kriter Bazlı İfade Analizi ile belirlenebilirliğinin sınanmasıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1 İFADE NEDİR: TANIM, TERMİNOLOJİ VE TARİHÇE

“İfade” terimi Arapça kökenli olup anlatım, deyiş, söyleyiş ve bir duyguyu yüz aracılığıyla anlatan belirtilerin, mimiklerin bütünü olarak tanımlanmıştır (Eren, Gözaydın, & Tekin, 1988). Hukuk dilinde de ifade; Tanık ve sanıkların olay hakkında yargı organlarına yaptıkları sözlü açıklama olarak tanımlanmıştır. Hukuk dilinde ağırlıklı olarak “ifade alma”, “ifade verme” ve “sorgu” terimleri kullanılmaktadır. İfade alma; bir kimseyi sorguya çekmek; sorgulama olarak geçerken, ifade verme; sorulan sorulara cevap vermek sorgulanmak olarak geçer. Sorgu ise, suç işlediği sanılan kişiye, yargıç, savcı ve polis tarafından kim olduğunun, kendisine yüklenen suçun kendi tarafından işlenip işlenmediğinin ve soruşturmanın aydınlanması için gerekli diğer hususların sorulması; istintak anlamına gelir (Yılmaz, 1996).

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı CMK'nın “Tanımlar” başlıklı, 2.maddesinin g bendinde ifade alma, “şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi” şeklinde tanımlanırken; aynı maddenin h bendinde sorgu, “şüpheli veya sanığın hakim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi” şeklinde tanımlanmaktadır.

“İfade ve Sorgu Usulü” başlıklı, madde 147. de ise şüphelinin veya sanığın ifadesinin alınmasında veya sorguya çekilmesinde uyulması gereken hususlara değinilmiştir.

“Mağdur ile Şikayetçinin Dinlenmesi” başlıklı madde236. da mağdurun tanık olarak dinlenmesi üzerinde durulmuştur.

(1) Mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır.

Batı dillerinde kullanılan terimlere bakıldığında Almanca literatürde, Türkçe literatürde kullanılan terimlerle benzerlik gösterir. “Aussage” fikrin izharı, ifade, takrir, telakkinin izharı olarak tanımlanmaktadır.“ Vernehmung” ise; dinleme, isticvap, istima, istintak, sorgu olarak geçer (Çakar, 2007).

İngilizce hukuk literatürde kullanılan “testimony” şahadet, şahit tarafından verilen ifade, “statement” ifade, beyan ve “interrogation” ise sorgu, sorguya çekme, istintak etme soruşturma olarak tanımlanmıştır (Ovacık, 2000).

Yasalarda ifade alma, ifade verme, sorgu gibi çeşitli terimler kullanılmaktadır. Ancak bu çalışmada ifade terimi ile kastedilen: yaşanan olayın sözel olarak dile dökülmesidir.

Adli bilimlerin bir alanı olan adli psikolojinin konularından biri de ifade alma ve ifadelerin güvenilirliğidir. Uygulamada adli psikoloji alanında ifade verecek kişinin gerçeklik algısı, fiziksel ve zihinsel gelişimi, ceza ehliyeti, akıl hastalığı gibi pek çok konu bilirkişilik araştırma konularındandır. Bir başka deyişle adli psikoloji mahkemelerin yargılama süreçlerinin tam da içinde oldukça da geniş bir alan kapsamaktadır (Wegener, 1992).

İfade psikolojisi anlamına gelen “Aussage Psychologie” Almanya’da gelişmiş olmasından dolayı diğer dillere tercümesi ve anlamda eşitlik kazanması açısından sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle diğer dillerde bu terime eşdeğer başka bir terimin oluşturulmasında zorluk çekilmektedir. Yabancı dillerdeki terimlerin incelenmesinin sonucunda bu tarz terimlerin çevrilmesinde özel bir ilginin gösterilmediği görülecektir. Diğer dillere yapılan çevirilerde yerleşik hukuk kullanımı ile olacak çelişkileri önlemek için uygun ve tanımlayıcı terimlerin seçilmesi için zaman harcanması gerekmektedir (Whipple, 1909).

Adli psikoloji 1900lerin başından beri Kıta Avrupası’nda özellikle Almanya’da tanımlanmaya ve bilimsel araştırmalara konu olmaya başlamıştır. 1950’li yıllardan itibaren önemli bir aşama kaydederek özellikle ifade psikolojisi alanında çok sayıda araştırmalara konu olmuştur (Wegener, 1992)

Amerika Birleşik Devletlerinde konuya ilgi 20. Yüzyılı ikinci yarısından sonra görülmeye başlanmıştır. Avrupa’da özellikle de Almanya’da yargı sisteminde bir jüri olmamasından dolayı hakimler, tanıkların yeterlilikler konusunda uzman görüşü almaya daha yatkın durmuşlardır. Bu uzman görüşlerini verenler, özellikle çocuk ifadelerinin doğruluğu üzerine çalışan ve bu konuda deneyler yapan psikologlar olmuşlardır (Ceci & Bruck,1993).

1900-1914 yılları arasında, çocuk tanıklığının yeterliliğine olan ilgi belirli yargı olaylarını, yargı sisteminin yapısını ve dönemin genel sosyal şartlarını yansıtmıştır (Ceci & Bruck,1993). Tarihsel sürecin başlangıcında 1900lerin başında ifade psikolojisi denildiğinde, genel güvenilirlik, itibar edilebilirlik olarak gerçeği anlatma ve yansıtma alınıyordu. Ancak, çok özel olarak olay bazında farklı özellikler taşıması nedeni ile sonralarda söz konusu ifadenin güvenilirliği gündeme gelmeye başlamıştır. Yani başlangıçta kişinin güvenilirliği söz konusu iken sonraları o kişinin olay bazında güvenilirliği gündeme gelmiştir. İfade psikolojisine göre, her ifade kendi içinde biriciktir. Çünkü her olayı oluşturan elementler

birbirinden farklıdır. Bu yüzden her ifade ayrı ayrı onu oluşturan elementlerin incelenmesi sonucu değerlendirilmelidir. Genel geçer kurallar ve kullanılabilirlik konusunda bu bilimsel tartışmalar deneysel araştırmaların gerekliliğini ortaya koymuştur (Greuel, et al., 1998).

1900-1930 lar arasında yetişkin ve çocuk tanıkların ifadelerinin değerlendirilmesine ilişkin çok sayıda deney yapılmıştır. Ayrıca ifadelerin yönlendirilebilirliği de sayısız deneye konu olmuştur (Greuel, et al., 1998). Binet(1900), La Suggestibilité isimli yazısında, yetişkinlerin sorduğu sorular sonucu çocukların yönlendirmeye karşı hassas olduğunu gösteren çeşitli örneklerden bahsetmiştir (Yuille, 1988). Daha sonra bu konuya ilişkin laboratuvar deneyleri gündeme gelmiş ve Hamburglu Stern isimli psikolog yaptığı deneylerin sonuçları tanık ifadelerinin yönlendirilebilirliği konusunda büyük şüpheler doğurmuştur. Stern yaptığı deneyde; 30 kişiye birbirinden farklı özellikleri olan 3 resim göstermiştir. Resimler farklı aralıklarla ancak 45 saniye gösterilmiştir. Hiçbir şekilde yönlendirici soru sormadan kişilerin resmi betimlemeleri istenmiştir. Deneyin sonucunda resim betimlemelerinde hata olduğu özellikle de zamansal açıdan sıkıştırılanların daha fazla hata yaptığı görülmüştür. Deneyden sonra Stern “Hatasız hatırlama kural değil, istisnadır” gerçeğini ortaya atmıştır (Greuel, et al., 1998).

Avrupa’da bu dönemde çocukların yönlendirilebilirliğine dair iki önemli nokta üzerinde durulmuştur. Birincisi, bütün araştırmacılar çocuk hafızasına yönelik uygulamalarla ilgilenmişlerdir. İkincisi, çocuk ifadelerinin yönlendirilmesinde birden fazla unsurun etkili olduğu ileri sürülmüştür (Ceci & Bruck, 1993).

Bu dönemde İngiliz dilindeki etkili araştırmalar Whipple tarafından gerçekleştirilmiştir. Whipple’a göre çocuklar her ne kadar kişisel olarak kendileri için büyük anlama taşıyan konularda hakkında ifade verseler de hata yapabilirler ve çocukların ifadelerini yönlendirmek oldukça kolaydır (Ceci & Bruck, 1993).

Orta dönem olarak adlandırılan 1924-1963 yılları arasında, araştırmalardan iki tutarlı sonuç çıkmıştır. Birincisi, yaşları küçük çocuklar; yaşça büyük çocuklar ve yetişkinlerden daha fazla yönlendirilebilirler. İkincisi, yönlendirilebilirlik ve IQ arasında negatif korelasyon olduğu tespit edilmiştir (Ceci & Bruck, 1993).

1980’li yılların başında Steller’in de katkılarıyla adli psikolojik ifade analizi pratiğine, deneye dayalı araştırmaların eşlik etmesi ile gündeme gelmiştir. Özellikle Köhnken ve Wegener deneysel araştırmalar olmaksızın bu alandaki gelişmelerin mümkün olamayacağını öne

sürmüşlerdir. 90'lı yılların başından itibaren saha çalışmaları ve simülasyon deneylerini de içeren çok yönlü deneye dayalı çalışmalar yapmaya başlamışlardır (Greuel, et al., 1998).

İsveçli Psikolog Trankell'in de katkıları ile 1990'lı yılların başında ifadenin analizine ilişkin işaretler gündeme gelmiştir (Greuel, et al., 1998). Trankell 1952 Göteberg Üniversitesi'nde bir derste, öğrenciler için dersi terörize eden birinin ve doçentle itişip kakışması, iki el silah atışının ve bir çığlık sesinin duyulduğu senaryo oluşturmuş ve bu senaryoyu kayda almıştır. Dersteki öğrenciler telaşlanmıştır. Öğrenciler bu noktadan sonra deney hakkında bilgilendirilip gördüklerini yazılı olarak ifade etmeleri istenmiştir. Olayın hemen sonrasında verilen yazılı ifadelerde grubun %33'ün yanlış ifade verdiği ortaya çıkmıştır (Greuel, et al., 1998).

Modern dönemde yapılan araştırmalar göstermiştir ki, çocuklar yetişkinlere göre daha kolay yönlendirilebilirler. Ayrıca yaşça küçük olan çocuklar, kendilerinden daha büyük olan çocuklarla aynı oranda yönlendirilebilirler (Ceci & Bruck, 1993).

Günümüzde ise, bireyin genel ve özel güvenilirliğinden ziyade, o andaki ifadenin içeriğinin güvenilir olup olmadığına bakılmaktadır. Kişinin ifadesi çok daha geniş bir durumdan gitgide daha çok özel "an"a ve duruma bağlı olarak değerlendirilmektedir. Kişinin topyekûn güvenilirliği veya o kişinin vereceği ifadelerin güvenilirliği sınınmaz. Test edilen, sadece an itibari ile o andaki ve o şarttaki ifadenin güvenilirliğidir (Greuel, et al., 1998).

2.2 ÇOCUK İFADELERİ

2.2.1 ÇOCUK İFADELERİNİN ÖNEMİ

Mahkemede özellikle çocuğa yönelik cinsel istismar davalarında tanık olarak dinlenen çocukların sayısı her geçen gün artmaktadır. Özellikle de başka fiziksel delil bulunmayan hallerde; tanık ve mağdur ifadeleri bu davalarda tek delildir Söz konusu çocukların mahkeme salonunu ilk kez görmeleri, oradaki koşullardan etkilenmeleri ve daha pek çok nedenle çok sağlıklı ifade veremedikleri bilimsel çalışmalarla tespit edilmiştir (Arntzen, 1989). Mahkeme salonunun koşulları, hakim, savcı ve avukatların varlığı özellikle de sanıkların mahkeme salonunda bulunması tanık çocukların ifadelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Böyle durumlarda ifadelerin önemi daha da ortaya çıkmaktadır. Ancak adaletin güvenilir biçimde

yerini bulması için bu ifadelerin çok uygun koşullarda alınması ve güvenilir olduğundan emin olunması gerekmektedir (Arntzen, 1989).

Mahkeme salonlarında, üniversitelerde çocuk ifadelerinin güvenilirliği üzerine duygusal bir savaş verilmektedir. Bu savaş özellikle cinsel suç davalarında, çocukların ifadelerinin güvenilirliği üzerinde yoğunlaşmaktadır (Ceci & Bruck, 1995).

Çocuk ifadelerinin geçerliliği ile ilgili bir taraf, iddiaların ne kadar garip olduğuna ya da hangi imalı veya zorlayıcı teknikler kullanılarak bilgi temin edildiğine bakılmaksızın, çocuğun sosyal çalışmacıya söylediği her şeyin doğru olduğunu kabul eder. Bu ifadenin doğruluğunun kabul edilmesinde çocuğun içinde bulunduğu mağduriyetin detaylarını anlatmasının zor olması etkilidir. Bu detayların ortaya çıkması için yol gösterici/rehberlik edici sorular sorulmalı, hayali oyunlar oynanmalı, sözsüz diğer teknikler kullanılmalı ve daha birçok yönlendirilmiş betimlemeler kullanılarak bu bilgiler temin edilmelidir. Böyle teknikler kullanılarak çalışıldığında çocuk eninde sonunda maruz kaldığı istismarların detayları hakkında bilgi verecektir ve bu durumda çocuğa tamamen güvenilmelidir. Çünkü çocuk kendi mağduriyeti hakkında yanlış sözel ifade bildiremez (Ceci & Bruck, 1995).

İfade geçerliliğini inceleyen diğer taraf ise, küçük çocukların yönlendirici sorulara ve hatalı imalara daha açık olduğunu ve bu yüzden de özellikle cinsel istismar davalarında çocuk ifadelerine daha şüpheli yaklaşılması gerektiğini savunur. Çocuklar, bu görüşün savunucuları tarafından, görüşmeyi yapan kişinin yönlendirmelerini sünger gibi içine çeken ve bu defalarca yapılmış yönlendirmeleri mahkemede kendi düşüncesi gibi tekrar dile getiren bireyler olarak görülürler (Ceci & Bruck, 1995).

Eğer çocuklar denildiği gibi yönlendirmeye direnç gösteriyorlarsa ya da bu görüşün savunucularının bizi inandırmaya çalıştığı gibi yönlendirmeye karşı söylenildiği kadar hassaslarsa, çocukların güvenilirliği hakkında bir sonuca varmak oldukça kolaydır: ya çocukların verdiği ifadelere sonuna kadar güvenmek lazımdır (akıl almaz derecede inanılmaz unsurları bir kenarda tutarak) ya da ifadeleri tamamen güvenilmezdir (Kesin tıbbi kanıtların ya da yetişkin görgü tanığının olduğu nadir durumlar dışında) (Ceci & Bruck, 1995).

Günümüzde gerçek bir yaşantıya dayanan ifade ile gerçek bir yaşantıya dayanmayan (kurmaca / üretilmiş) ifadenin, birbirlerinden güvenilirlik işaretleri bakımından ayırt edilebilirliği işlenmeye başlamıştır. Bu işaretlere literatürde güvenilirlik işaretleri denilmiştir (Greuel, et al., 1998).

Literatürde ifade gücü ile ilgili yapılan çalışmalarda yazarların gerçeklik kriteri/işareti kelimelerinin güvenilirlik kriteri ile aynı anlamda kullandıkları görülmüştür. Bu terimlere göre belli bir olay için tanığın verdiği ifade temelini o kişinin kendi objektif gerçekliğinde yaşadığı olaydan alır (Greuel, et al., 1998).

İfade psikoloji alanında, kişinin güvenilirliği yerine ifadenin güvenilirliğine bakılması gerektiğini savunan Undeutsch, 1953'te ifadenin güvenilirliği için içeriği bakımından yenilik yapılması gerektiğini öne sürmüştür. Undeutsch'a göre ifadenin güvenilirliği "genel" inandırıcılık özellikleri ile değil "özel" inandırıcılık özellikleri ile değerlendirilmelidir (Undeutsch 1954). Çünkü gerçek ifade vermeyi ya da ifade üretmeyi teşvik eden şey kişilik özellikleri değil, duruma ilişkin faktörlerdir. Bu nedenden dolayı verilen ifadede dikkat edilmesi gereken şey kişinin inandırıcılığından ziyade yaşanılan olaya ilişkin verilen ifadenin inandırıcılığıdır (Kröber & Steller, 2000).

2.2.2 TÜRKİYE'DE ÇOCUK İFADELERİNE İLİŞKİN KANUNİ DÜZENLEMELER

Çocuk haklarına dair hukuk alanındaki düzenlemeler oldukça eski yıllara dayanmaktadır. Eski hukuk sistemlerinde çocuk hakların dair düzenlemeler yapılmamakla birlikte çocuk ebeveynlerinden ayrı bir birey olarak bile görülmemekteydi. Çocuklara karşı ahlaki ve yasal sınırlamalar bulunmamaktaydı. Hukuksal bir kurum çerçevesinde çocuk haklarının ele alınmasına yeniçağda başlanmıştır. Batı ülkelerinde yayılmaya başlayan hümanist düşünceler, doğal hukuk anlayışı ve Fransız Devrimi çocukların korunması fikrinin geniş kitlelerce benimsenmesine neden olmuştur (Akyüz, 2010).

İlerleyen yıllarda özellikle uluslararası hukuk alanında çocuk haklarına daha da önem vermeye ve çocuk hakları konusunda özel düzenlemelere gidilmeye başlanmıştır. Bunun birinci sebebi çocuğun, yetişkinin küçük bir modeli olmadığı gerçeğidir. İkincisi ise çocukların tüm dünyada karşılaştıkları olumsuz durumlardır (Akyüz, 2010).

Türkiye Cumhuriyeti 1982 anayasasının temel ilkeleri çocuklara da uygulanmıştır. Anayasadaki "Sosyal Devlet" ilkesinin güçsüzleri korumaya yönelik olmasından dolayı bu

ilke doğrultusunda seçilen ilk kesim çocuklar olmuştur. Çünkü çocuklar biyolojik güçsüzlüklerine ek olarak siyasi, sosyal ve ekonomik olarak da güçsüzlüdür ve korunma gereksinimleri vardır (Akyüz, 2010).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisinde, çocuğun gerek bedensel, gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında uygun yasal korumayı içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu belirtilmiştir. Bu sebepten dolayı Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri), Birleşmiş Milletler Çocuk Adaletinin Yönetimi Hakkında Asgari Standart Kurallar (Pekin Kuralları) ve Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına ilişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları) gereğince Türk Adalet Sistemi'nde çocuklara özel düzenlemelere gidilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi Türkiye'de 9.12.1994 tarihinde onaylanmış ve 27.01.1995 tarihinde kanun olarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'de 15 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına ilişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelikte çocuk ifadelerinin alınma şekli detaylı olarak düzenlenmiştir.

MADDE 15.— (1) Suça sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır.

(2) Çocuğun ifadesinin alınması veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir.

Çocuğun ifadesi çocuk büroda görevli Cumhuriyet Savcısı tarafından alınır. Bu sırada çocuğun yanında bir Sosyal çalışmacı bulundurulabilir. Ayrıca mağdur çocuk bazı durumlar dışında tanık olarak sadece bir kez dinlenir.

Çocuk ifadelerinin dinlenmesinde Ceza Muhakemesi Kanunu'nda da farklı düzenlemelere gidilmiştir. CMK madde 236/2 ve 236/3'te mağdur çocuğun ifadesi alınırken dikkat edileceklerden bahsedilmiştir.

(2) İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî

gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.

(3) Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur. Bunlar hakkında bilirkişilere ilişkin hükümler uygulanır.

CMK Madde 239. da katılan hakları düzenlenmiştir. Buna göre,

- (1) Mağdur veya suçtan zarar gören davaya katıldığında, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteyebilir.
- (2) Mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması halinde avukat görevlendirilmesi için istem aranmaz.

Yine mağdur çocuğun tanık olarak dinlenmesi sırasında CMK madde 52/3'e göre görüntü ve seslerin kayda alınması zorunludur. Bu kayıtlar sadece ceza muhakemesinde kullanılabilir. Aynı kanunun madde 234/2 uyarınca mağdur on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malul olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.

2.2.3 ÇOCUK İFADELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çocuk ifadelerinin değerlendirilmesinde esas olarak algılamaya bakılır. Bu değerlendirmeler, hatırlama ve anıyı geri çağırma üzerine kurulmuştur. Burada da dil ve ifade psikolojisi ayrı bir önem kazanmaktadır. Bu iki özel alan, psikolojinin genel içeriğini oluşturan duygusal tepkiler, yaradılıştan kaynaklanan eğilimler, duyarlılık, yönlendirmeye karşı hassas olma gibi sayısız nesnel faktörlerle iç içedir (Whipple,1909).

Breunick'in ifade psikolojisi üzerine yaptığı çalışmalar bireylerin ifadeleri hakkında çok önemli bazı sonuçları ortaya koymuştur. Bunlar:

- Eğitim düzeyi yüksek insanlar (ör, hekimler, profesörler ve öğretmenler) , eğitim düzeyi daha düşük insanlara göre (ör: hemşireler, işçiler) daha fazla ve detaylı sözel bildirimlerde bulunurlar.
- Erkek öğrenciler, kız öğrencilerden daha fazla sözel bildirimde bulunurlar. Ancak özellikle renkler söz konusu olduğunda kız öğrenciler sözel ifadelerinde daha titizdirler.
- Sözel bildirimlerin sayısının fazlaşması, bu bildirimlerin güvenilirliğini artırır- özellikle de yönlendirilmiş sorulara cevap şeklinde verilen ifadelerde ve yeminli ifadelerde bu sayı artışı daha da net görülür.
- Erkekler, kadınlara göre yönlendirilmeye karşı daha dirençlidirler. Buna benzer olarak, açık uçlu sorulara cevap olarak verilen sözel ifadelerin güvenilirliğinde cinsiyet açısından oldukça ufak bir fark vardır.
- Sözel yerine yazılı bildirimlerin kullanılması, hatalı yanıt sayısını düşürmesine rağmen belirsiz yanıtların sayısını arttırmıştır (Whipple,1910).

Gross'a göre, çocuklar aynı yetişkinler gibi hata yapabilirler. Ancak çocuklar, önyargıdan kurtulma, hatalı yorumlar, duygular, zehirlenme gibi bazı hususlar söz konusu olduğunda bile geçerli ifade verebilirler (Whipple,1911).

Meumann, Stern, Lipmann ve Gross'un da içinde bulunduğu Uygulamalı Psikoloji Enstitüsü Psikolojik Bildirimlerdeki Pedagojik Problemleri İncelenmesi Komisyonu, sözel bildirimlerin öğrenme becerisiyle olan ilişkisini saptamak için bir araştırma düzenlemişlerdir. Bu çalışmada test materyali olarak fiziksel örnekler kullanmaya karar vermişlerdir. Çünkü bu örnekler kesin bir şekilde tekrar edilebilirler, okul çağı çocuklarının niteliğine uygundur ve bu yaş grubundaki çocukların dikkatini çekerler. Ayrıntılı olarak hazırlanan ilk deneylerden sonra, üç cihaz seçilmiş ve her üç cihaz için üç ayrı olmak üzere toplam dokuz uygulama hazırlanmıştır. Gözlemciler 12-13 yaş arasında 196 kız çocuğu denek olarak seçmişlerdir. Her denek 9 ayrı uygulama gözlemlemiştir. Uygulamalardan hemen sonra çocukların yazılı ifadeleri alınmıştır. Bir hafta ara verildikten sonra uygulamalar tekrarlanmış ve çocuklara yazılı ifadelerini düzeltme fırsatı verilmiştir. İfadenin sözel nitelikleriyle ilgili olarak deneyin net sonucu, her uygulamanın

tekrarının sonucu olarak veya ardı ardına yapılan üç uygulamanın sonucu olarak kanıtlanabilir bir gelişmenin görülmediğidir (Whipple,1913).

Lipmann'a göre çocuk bildirimlerindeki güvenilmezlik iki nedenden ötürüdür. Birincisi, çocuk, her ne kadar dikkati bildirimini yaptığı olay üzerine dikkatini yoğunlaştırırsa da dikkatini bir yetişkinle aynı şekilde toplayamaz. İkincisi, çocuk hafızasındaki boşlukları doldururken değerlendirme yapmaz ve kendi hayal gücünden ve yönlendirmelerden gelen bilgileri serbestçe kullanır. Görüşmeyi yürüten kişi, çocuğun doğru bildirimde bulunması sağlamak için onun dikkatini anlattığı olay üzerinde odaklamasını ve hafızadaki boşlukları doldururken yanlış beyana neden olmamak için çocuğu dikkatlice gözlemlemelidir (Whipple,1913).

Vos yaşları 9 ile 14 arasındaki kız ve erkek çocuklarına 40 öğeden oluşan bir hikaye okumuştur ve 3 gün sonra çocuklardan bu hikayeyi yeniden üretmelerini istemiştir. Elde ettiği 800 bildirimden incelenmesinden sonra, bildirimlerin 9 yaşta oldukça iyi olduğu, en iyi bildirimlerin 10 yaşında çıktığı, 13 yaşında keskin bir şekilde alçaldığı ve 14 yaşında ise tekrar yükseldiği sonucunu elde etmiştir. Erkek çocuklar hem öykü anlatımlarında hem de sorulan sorulara cevap olarak verilen ifadelerinde sayı olarak kızlardan üstün çıkmışlardır. Ancak erkek çocuklar konu hakkında bilgiye sahip olmadıkları durumlarda boş bırakmak yerine yanlış da olsa cevap verme eğilimi gösterirler. Erkekler en kötü bildirimlerini 13 yaşta, kızlar ise 9 ve 12 yaşlarında vermişlerdir. Sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan çocuklar, düşük olan çocuklara göre daha nitelikli bildirimlerde bulunmuşlardır. Yönlendirici hiçbir soru sorulmamasına rağmen sorulara cevap olarak verilen ifadelerde, kendiliğinden olan anlatımlarından doğan hatalar görülmüştür. Bu test başlıca işitsel- sözel hafızaya bağlıdır (Whipple,1913).

Çocuk ifadelerinin değerlendirilmesinde dikkat edilmesi gereken noktalardan biri de çocuğun hafızadan geri çağırdığı bilginin miktarıdır. Bir çocuğun, yaşanmış bir olaya dair olan anısı, o olaya tahsis ettiği dikkat kapasitesini ve olayın özümlendiği bilişsel yapıyı yansıtır. Çocuk ne kadar küçükse, hem dikkat kapasitesi hem de yapısal hazırlanma, hafızada saklanan olayın detaylarını o kadar sınırlandıracaktır. Saklanma anında kodlanan kısıtlı bilgi bellekten geri çağırılma stratejisinin doğasından dolayı anın geriye çağırılması sırasında daha da küçülebilir (Yuille, 1988).

2.2.4 ÇOCUK İFADELERİNİN YÖNLENDİRİLEBİLİRLİĞİ

20. yüzyılın başlarından itibaren adli psikoloji alanında çalışma yapan bilim insanları, çocuk ifadelerinin yönlendirilebilirliği konusunda dikkat çekmişlerdir. Çünkü güvenilir tanıklık bazı hallerde tartışmasız önem kazanmaktadır. Bu konudaki en temel mesele çocukların hangi derecede yönlendirildiklerinde, güvenilirliklerinin kaybolacağı ile ilgilidir (Arntzen, 1989).

Yaşları küçük çocuklar, mahkemelere özellikle de cinsel içerikli suç davalarında tanıklık etmek üzere daha sıkça çağırılmaya başlamıştır. Tanıklık eden çocukların yönlendirilebilirliklerinin üzerinde de daha büyük önemle durulmaya başlanmıştır. Burada tanımlanan yönlendirilebilirlik; en geniş anlamı ile çocuğun bir olayı kodlaması, belleği, bilginin yeniden kullanılması ve bu olayı anlatılmasının çeşitli psikolojik ve sosyolojik nedenlerden dolayı ne derecede etkilendiğidir. Bu tanımda belirtilmek istenen noktalar:

- a) Gerçek olarak algılanan olaydan ayrılarak, bilinçli bir şekilde başka bir bilgiyi kabul etmek olasıdır.
- b) Yönlendirilebilirlik, bilginin bir olayın öncesi veya sonrasında sağlanmasının sonucu olarak gelişebilir.
- c) Yönlendirilebilirlik bilişsel olduğu kadar sosyal faktörlerin sonucu olarak oluşabilir.

Dolayısıyla böyle geniş bir tanım, bireyin kurnaz imalar ve yönlendirici sorularla olduğu gibi açıkça verilen rüşvet, yapılan tehdit veya diğer çeşit teşviklerle nasıl yönlendirilebileceğini ifade eden yasal kullanımla da uyumludur (Ceci & Bruck, 1993).

Anıya dayalı ifadeleri ve üretilmiş ifadeleri birbirinden ayırt edebilmek için ifade psikolojisine dayanan soru şekilleri kullanılır. Bu soruların cevaplandırılabilmesi için kişi içeriğe dayalı bir temel oluşturur. Bu da bir ifadenin kavramsallaştırılmasıyla mümkün olur. Çünkü böyle bir durumda, o olayla ilgili önemli algısal detaylar üretilmiştir. Bundan dolayı üretilmiş olan ifadelerde – ki bu kişinin kabiliyetine bağlı olan bir şeydir – genellikle içerik bakımından fazla özenli olmamaktadır (Kröber & Steller, 2000). Aslında ifade psikolojisine dayanan sorularda merak edilen objektif bir gerçeklik olsa da tanığın anlattığının ne kadar objektif gerçekliği yansıttığı tartışmaya açık bir konudur. Çünkü bir kişi bir olayı anlattığında kişinin algısı işin içine girmektedir. Örneğin, gözler dış dünyayı gören bir pencere gibi düşünülür. Işık, renk, hareket, ebat (boyutlar) gibi pek çok şey kişinin olayı görüşünü, algılayışını etkileyecektir. Objektif gerçekliğin duyu organları yolu ile okunmasına naif gerçeklik denilmektedir (Greuel, et al., 1998).

Köhnken'e göre bir ifadenin yanlış olması aşağıdaki nedenlere dayanmaktadır:

A) Kasıtsız olarak yanlış ifade vermek

- 1) Algılama hatalarından doğan yanlış ifade. Bu hafızadaki kayıplarından veya uygun olamayan tarzda görüşme yapmaktan kaynaklanabilir. Yaşanılan olay yanlış detaylarla hatırlanabilir.
- 2) Yönlendirmeden kaynaklanan yanlış ifade. Hatalı hatırlamalar. Olay yaşanmamış olabilir.
- 3) Yetersiz bilişsel kapasite. Yaşları çok küçük çocuklar, Alzheimer's hastası yaşlı kişiler, zihinsel engelli kişiler.

B) Kasıtlı olarak yanlış ifade verme (Köhnken,2012).

Aynı şekilde Steller, Vorbert ve Wellershaus, reel gerçeklik ile naif gerçeklik arasındaki algının etkilediği 9 farklı sorun odağı belirlemişlerdir. (Tablo1.1).

Tablo 1.1 Yaşanmamış olaylara dayanan ifadelerin sınıflandırılması (Steller ve ark. 1993)

Kasıtlı yanlış ifade

1. Kasıtlı yanlış ifade
2. Bir olayın ya da ya da bir gerçeklik algısının şüpheli ya da sanığa kasıtlı projeksiyonu

Yabancı Etkileri

3. Bir kişi tarafından tanığa kasıtlı olarak yanlış ifade verdirme. Tanık, 3. kişinin kendi ifadesini farklılaştırmaya zorladığının farkındadır.
4. 3. kişinin tanık tarafından gerçek olarak algılanan ifadesi ile ortaya çıkan yanlış ifade. Burada tanık, 3. kişinin kendi ifadesini farklılaştırmaya zorladığının farkında değildir. 3. kişinin söylediğini doğru olarak algılamaktadır.
5. 3. şahsın etkisi ile tanığın, gerçek olmadığını sübjektif olarak fark ettiği ama aldığı bilgiler.
6. 3. kişi tarafından tanığın gerçek gibi gördüğü ve aldığı bilgiler

Kendi Kendini Yanıltma

7. Şüpheli ya da sanığa olayın kasıtsız olarak projekte edilmesi.
8. Fantezi ürünü ile gerçeklik arasındaki farkı ayırt edememe
9. Hatırlama hataları: tekrar ifade edildiğinde olayı yanılarak anlatılması.

(Greuel, et al., 1998)

Bu tabloda uzman değerlendirmesi için gerçeğe dayalı olmayan ifadelerin ön koşullarıyla ilgili ve bunların ifade veren çocukla arasındaki ilişkinin bilinmesi, bu işlem için çok büyük önem taşımaktadır. Kasıtlı yanlış bir ifadeye ilgili motivasyonların mevcut olması gerekmektedir. Ayrıca başkalarını yanıltabilme ve üretilmiş olan hikâyenin makul bir şekilde uzun süre boyunca anlatabilme ve hikâyeye sadık kalma gibi özelliklere sahip olunmalıdır. Burada ifade veren kişi enerjisinin çoğunu yaratıcılık sürecinde ve kontrol işlemlerinde kullanmak zorundadır. Bu nedenden dolayı gerçek bir anıya dayanan ifadenin içeriği üretilmiş bir ifadenin içeriğinden daha zengindir (Kröber & Steller, 2000).

Undeutsch (1967) bu düşünceyi çalışma hipotezi olarak özetlenmiştir: Gerçekte yaşanmış olan olaylar, üretilmiş olan olaylarla kıyaslandığında içerik bakımından daha kalitelidirler. Bu kalite de inandırıcılık kriterleri olarak adlandırılmakta olan kriterlere göre belirlenmektedir (Kröber & Steller, 2000).

2.3 İFADE GEÇERLİLİK ANALİZİ

Genellikle fiziksel ve tıbbi delilin bulunmasından dolayı bir çocuğun cinsel olarak istismar edilip edilmediğini belirlemek zordur. Sıklıkla, kurban olduğu iddia edilen taraf ile masum olduğunu iddia eden taraf birbirleri ile çelişen ifadeler verirler ve genellikle olayın aslında gerçekten nasıl olduğuna dair ifade verebilecek bağımsız bir tanık bulunamaz. Bunun sonucu olarak, mağdurun ve masum olduğunu iddia eden tarafın güvenilirliğini fark etmek oldukça önemlidir. Yetişkinlerin, çocukların verdiği ifadelere güvensiz yaklaşmalarından dolayı, cinsel suç mağduru çocuk otomatik olarak dezavantajlı duruma düşer (Vrij,2005).

Tanık ifadelerinin değerlendirmesinde cevaplandırılması gereken en önemli soru; ifadenin doğru olup olmadığı (ne kadar doğru olduğu) ve sorgulanan olayın doğru tarif edilip edilmediğidir. Bu soruyu cevaplamak için öncelikle hatalı beyanların potansiyel kaynaklarını belirlemek gerekir. Bu bilgiye dayanarak ifadenin doğru olma olasılığını değerlendirmede uygun tanı prosedürü ve teknikler uygulanabilir.

İfade Geçerlilik Analizi, verilen ifadenin kaynağında yer alan hipotezi test eden ve hipotez yaratan kapsamlı bir prosedürdür. Kanıtlanmamış hipoteze ilişkin uygun bilgi toplama tekniklerini, bu toplanan bilgilerin analiz tekniklerini ve başlangıçtaki hipoteze ilişkin sonuca

varma kılavuzunu içerir. Cevaplanması gereken temel sorular: Verilen ifadenin kaynağı nedir? Verilen ifade, tanığın kişisel deneyimini mi tasvir ediyor, yoksa başka bir kaynağı mı var?

İfade Geçerlilik Analizi, bir psikometrik test veya teknik listesi yaklaşımı değildir. Birçok tıbbi, psikiyatrik veya psikolojik değerlendirme gibi ifade geçerlilik analizi de psikometrik testlerin, yarı yapılandırılmış görüşmenin, sistematik analiz tekniklerinin ve klinik yargıların bileşiminden oluşur (Köhnken, 2005).

Bu bileşenler temel olarak,

- 1) Tanığın yetkinliklerinin değerlendirilmesi
- 2) İfadenin “İlk ortaya çıktığı an“ ve sonraki gelişmelerin analiz edilmesi
- 3) Farklı zamanlarda verilen ifadeleri tutarlılıklarının analiz edilmesi.
- 4) İfadenin kalitesinin CBCA kullanılarak analiz edilmesidir (Köhnken,2012).

2.4 İFADE GEÇERLİLİK ANALİZİ TARİHÇESİ

Başlangıçta günümüzde kullanıldığı hali kadar sistematik olmayan ifade analizi, 1950 li yıllardan beri Alman uzamanlar tarafından ceza mahkemelerinde kullanılmaktadır. 1954 yılında, Doğu Almanya Yüksek Mahkemesi küçük bir grup uzmanı duruşmaya çağırmıştır. Mahkeme özellikle cinsel suç davalarında, psikologların hangi dereceye kadar görgü tanığı çocukların ifadelerinin geçerliliğini tespit edebildiklerini görmek istemişlerdir. Adli psikolog Uno Undeutsch, araştırmasını yaptığı 14 yaşında tecavüz mağduru kızın vakasını sunmuştur. Görevli olan hakimler canlandırmadan oldukça etkilenmiş ve bir çocuğun ifadesinin doğruluğunu değerlendirmede mahkeme dışından gelen bir uzmanın, mahkeme sürecinde delil tespiti ile görevli olan kişilerden daha fazla ve daha başka kaynaklarla çalıştıklarına ikna olmuşlardır.

Akabinde, 1955 yılında Alman Yüksek Mahkemesi çocuğun cinsel olarak istismara uğradığı bütün vakalarda, psikolojik görüşme ve değerlendirmelerin kullanılmasını öngörmüştür. 1982 yılına gelindiğinde 40,000 den fazla davada uzman görüşü istenmiştir. Bu Doğu Almanya ve İsveç'te cinsel suç mağduru olduğu iddia edilen kurbanların verdiği ifadelerinin geçerliliğinin analiz edilmesi için geliştirilen ifade kriterlerinin gelişmesine neden olmuştur. Undeutsch her

ne kadar kriterleri içeren kapsamlı bir liste derleyen ilk kişi olsa da, Arntzen, Littlemann&Szewczyk, ve Trankell benzer yayınlar yapmıştır.

Köhnken ve Steller ifade analizini bir adım öteye taşımışlardır. Elde mevcut olan kriterleri süzgeçten geçirip, düzenli bir değerlendirme prosedürü ile birleştirmişler ve buna da İfade Geçerlilik Analizi demişlerdir. Alman Yüksek Mahkemesi'nin 1955 yılında zorunlu hale getirdiği resmi prosedür 30 yıl sonra kullanılmaya başlanmıştır. Köhnken ve Steller tarafından geliştirilen prosedür hali hazırda kullanılan prosedürdür (Vrij, 2008).

2.5 İFADE GEÇERLİLİK ANALİZİ AŞAMALARI

İfade Geçerlilik Analizi, dört aşamadan oluşur:

- 1) Olay hakkında içgörü kazanmak için yapılan Dosya Analizi
- 2) Yarı yapılandırılmış görüşme ile ifadenin alınması
- 3) İfadenin niteliğinin değerlendirildiği Kriter Bazlı İfade Analizi
- 4) Kriter Bazlı İfade Analizinin sonuçlarının bir grup soru ile değerlendirilmesi – Geçerlilik Kontrol Listesi(Vrij, 2008).

Ancak Köhnken İfade Geçerlilik Analizi'nin aşamalarının aşağıdaki gibi olmasını önermiştir.

- 1) Dosya analizi
- 2) Hipotez oluşturma
- 3) Görüşmeyi planlama
- 4) Görüşmeye hazırlanma
- 5) Tanık ile görüşme
- 6) Elde edilen bilgilerin ön değerlendirmesi
- 7) Tanığın kişilik ve bilişsel yetenekler açısından değerlendirilmesi
- 8) Tutarlılığın değerlendirilmesi
- 9) Kriter Bazlı İfade Analizi
- 10) Son hüküm (Köhnken,2012).

Hipotezin çeşitli teknikler ışığında değerlendirmesi; teşhis sonuçları ile uyumlu olmayan hipotezler reddedilir. Eğer diğer kaynaklardan olan bütün hipotezler reddedilirse, ifadenin güvenilir olduğu varsayılır (Köhnken,2005).

2.5.1 DOSYA ANALİZİ

İfade Geçerlilik Analizi dosya analizi ile başlar. Bir dosya analizi temel olarak araştırılan olay ve tanık hakkındaki bilgileri içermelidir. Sorgulanan olayın oluşumu (tekrarlanan mı yoksa bir seferlik bir olay mı), çocuğun ve olaya müdahil olan tarafların önceki ifadeleri, olayın gerçekleşmesi ile rapor edilmesi arasında geçen zaman aralığı ve olaya karışan kişilerin birbirleri ile ilişkisi (ailenin çocuğun velayeti hakkında anlaşmazlığa düşüp düşmediği) hakkında bilgiler içermelidir (Vrij,2008).

Anne ve babanın, çocuğun velayeti hakkında anlaşmazlığa düştüğünü varsayarsak, ebeveynlerden bir tanesinin velayeti almak için, çocuğu cinsel taciz hakkında ifade vermesi için cesaretlendirebilir. Bu 4. Aşamada dikkat edilmesi gereken bir husustur. Bir başka deyişle, dosya analizi anlaşmazlığa düşülen konu hakkında uzmana bir içgörü kazandırır. Ayrıca gerçekleşen olayı çevreleyen olası şüpheli durumlar hakkında da uzmana içgörü sağlayabilir (Vrij,2008).

Bir ifade tamamen kurmaca olabilir. Tanık kişisel çıkarları için kasıtlı olarak ifade oluşturabilir. (Annenin yeni eşine karşı kıskançlık, kendi uygunsuz davranışlarına veya okuldaki başarısızlığına karşı bahane). İfadenin büyük bir kısmı doğru ancak en önemli parçaları kurgulanmış olabilir. Bazı sözde tecavüz olaylarında suçlanan kişi tanıdığı tanıdığı cinsel ilişki yaşadıklarını, ilişkinin yaşandığı yeri kabul eder. Tanığın verdiği ifadedeki tek farklı nokta tanığın direndiğini söylediği nokta olur. İfade de yanlış aktarım olabilir. Tanık ifade ettiği olayı gerçekten yaşamış olabilir. Ancak yaşanan olayın faili suçlanan kişi değil bir başkası olabilir. İfade yönlendirilmiş olabilir. Tanığın etki altında kaldığı durumlarda tanığın gerçekmiş gibi algıladığı olayların ifadeleri verilebilir. Tanığın akıl hastası olduğu durumlarda ise tanık gerçek ile fanteziyi ayıramaz. Fanteziyi gerçekmiş gibi algılayabilir (Köhnken,2005). Bu noktada tanık hakkında elde edilmesi gereken bilgiler vardır. Tanığın yaşı, bilişsel yetenekleri, kişilik özellikleri, tanığın soruşturulan olayla bağlantısı olmasa dahi verdiği önceki ifadeler incelenmelidir (Köhnken,2012).

Dosya analizi uzman kişiye neler olmuş olabileceği hakkında bir hipotez yaratmasına yardımcı olur ve bu daha sonraki aşamalardaki faaliyetleri etkiler. Zanlının, çocukla belirli bir yerde görüştüğünü kabul ettiğini varsaydığımız bir durumda, görüşmenin 2. Aşamasında bu yer üzerinde fazla durmamıza gerek kalmaz ve bu yer hakkında çocuktan elde ettiğimiz bilgiyi kriter bazlı ifade analizinde kullanamayız. Çünkü bu ifadenin doğruluğu ile ilgili teşhis koyabileceğimiz bir bilgi olmaktan çıkar (Vrij,2008).

İfade Geçerlilik Analizinin en önemli ve en ciddi bileşeni verilen ifadenin kaynağı hakkında dikkatli bir şekilde hipotez oluşturulmasıdır. Bunun dışındaki her şey bütün değerlendirme prosedürü, toplanan bütün bilgiler ve belirli değerlendirme teknikleri bu hipotezlere bağlıdır (Vrij,2008).

Olaya Özgü Hipotezi Oluşturulması Aşamaları

Hipotez 1: İfade, tanığın yaşantısına dayalıdır.

Hipotez 2: İfade yaşanılmış bir olaya dayanmaz.

Hipotez 2a: Oluşturulmuştur/ yalandır

Hipotez 2b: Yaşanılan olay ağırlaştırılmıştır

Hipotez 2c: Doğal bir davranış yanlış yorumlanmıştır

Hipotez 2d: Yönlendirmeden etkilenilip yaşanmıştır.

Bu ve bunun gibi diğer hipotezler dışlandığında elimizde kalan Hipotez 1 olursa ifadenin değerlendirilmesine devam edebiliriz (Köhnken,2012).

2.5.2 YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME

İfade Analizinin ikinci kısma olan yarı yapılandırılmış görüşmede çocukla iddia edilen olay hakkında görüşme yapılır. Düzgün bir görüşme yapmak zordur, ancak çocukla görüşme yapmak özellikle zordur. Bu nedenle görüşmenin önceden çok iyi planlanması ve görüşmeye oldukça iyi hazırlanılması gerekmektedir (Vrij,2008).

Görüşmenin planlanmasının ilk aşamasında oluşturduğumuz hipotez ışığında kiminle görüşmemiz gerektiğini belirlememiz gerekir. Örnek, tanık, aile, hemşire, öğretmen gibi. Bu kişilerle yapılan ön görüşmede, çocuğun bilişsel, duygusal, sosyal gelişimi ve şu anki durumu,

daha önce psikiyatrik hastalık nedeni ile hastanede yatıp yatmadığı, ilk bildirim nerede, ne zaman, ne şekilde ortaya çıktığı ve olayı bilen kişilerin nasıl tepki verdikleri araştırılmalıdır (Köhnken,2012).

Görüşmeye başlamadan önce, görüşme için gereken zamanın ayarlanması, yapılması gerekebilecek psikolojik testler için cevap kağıdı, kalem ve kronometre gibi gerekli malzemenin hazır bulundurulması, görsel ve işitsel cihazların pillerinin, hafızalarının ve kasetlerinin kontrol edilmesi, tanık için kurabiye, içecek ve mendil gibi malzemelerin hazırlanması, telefon, ziyaretçiler, iş arkadaşları gibi görüşmeyi bölebilecek olayların engellenmesi ve son olarak da tanığın ailesi için dergi, içecek ve atıştırmalıkların hazırlanması gerekmektedir (Köhnken,2012).

Çocukların geçmiş olaylara ilişkin tanımlamaları dikkate alınacak kadar eksiktir. Çocuğun bilişsel kapasitesindeki yetersizlik, dile hakimiyetteki eksiklikler olayın detaylı olarak anlatılmasında engel teşkil edebilir. Aynı zamanda çocuklar geçmiş olayların detaylı olarak hatırlanmasında yetişkinlere göre daha başarısız yöntemler kullanırlar bu da bağımsız olarak bilgiyi geri çağırma olumsuz etkiler (Vrij,2008). Bu sebepten dolayı hafızanın kalitesini ölçmek için hangi belirli olay kullanılması gerektiğine karar verilmelidir. Aileden sorulacak konu ile ilgili bilgi alındıktan sonra çocuğa, geçmiş doğum günü, Noel, okuldaki ilk günü gibi sorular sorulmalıdır (Köhnken,2012).

Sadece çocuklarda görülmemekle birlikte sosyal faktörler de eksik kalan ifadelerde etkilidir. Örneğin, sosyal kaygısı yüksek olan kişiler yabancı ortamlarda oldukça kaygılı olurlar bu nedenden dolayı ifadelerindeki spontanlık düşük olur. Bunu önlemek için görüşme başında çocukla ilişki kurma ve kaygıya azaltma oldukça önemlidir (Vrij,2008). Örnek olarak çocuğa ilk geldiğinde “ iyi ki geldin. Ben de senin yaşındaki bir çocuğun doğum gününe davetliyim hediye seçmemde bana yardımcı olur musun?” demek veya aileden çocuğun yaptığı aktivitelerle ilgili bilgi almak bu konuda yardımcı olabilir (Köhnken,2012).

Yaşanan konu hakkında utanç duyan kişiler konuyla ilgili konuşmakta zorlanabilirler ve tanık oldukları veya yaşadıkları olay hakkında az bilgi toplanmasına sebep olabilirler. Bu nedenlerden dolayı görüşmeyi yapan kişi ilk görüşmede elde edilenden daha fazla bilgiye ulaşmak için çalışırlar. Bunu sağlamak amacı ile olayla ilgili daha ayrıntılı ve spesifik sorular sorarlar. Görüşme sırasında en çok dikkat edilmesi gereken noktalar; çocuğu

yönlendirmelerden korumak ve verdiği bu tepkileri aşırı duyarlı olmamaktır. Ağladığında ona mendil vererek verdiği tepkinin normal olduğu mesajı verilmelidir. Görüşme serbest çağrışım üzerine kurulmalı ve yönlendirici soru tekniklerinden kaçınılmalıdır. Açık uçlu sorular en iyi bilgi toplama tekniğidir. Bu tip sorulara verilen cevaplar genellikle daha uzun ve detaylı olurlar. Ne, Nerede, Nasıl, Neden, Ne Zaman ve Kim soruları bu açık uçlu sorulara en iyi örneklerdir. Bu sorular görüşmenin başında sorulmalıdır ve görüşmeyi yapan kişi “tamam”, mmm” gibi *kolaylaştırıcı cevaplarla* çocuğu cesaretlendirmelidir. *Odak soruları* görüşmenin ilerleyen zamanlarında sorulabilir. Görüşmenin başlangıcında çocuk bir adamdan bahsetti ise ilerleyen zamanlarda bu adamın görünüşüne odaklanan sorular sorulabilir. Yönlendirici sorular cevapların sorunun tekrarı olmasından dolayı problem teşkil eder; “Adam siyah mı giyiyordu?” şeklindeki bir soruya çocuk hafızasındaki bilgiye erişerek değil bilgiyi tekrarlayarak cevap verebilir. Bu şekildeki belirgin sorulardan ziyade “adam siyahı mı yoksa beyaz mı?” şeklindeki soru daha az yönlendirici olmasından dolayı daha iyidir. Gene de, soru tercihen “ adamın cildi ne renkti?” şeklindeki sorulmalıdır. Yol gösterici soruları (ör, sana dokundu mu?)ise her zaman daha fazla bilgi toplamak için açık uçlu sorular (örneğin, bana konu hakkındaki her şeyi anlatır mısın?) takip etmelidir. Ayrıca sadece araştırması yapılan olayla sınırlı kalınmamalı, yaşanan olayın öncesi ve sonrasında yaşanan olaylar da araştırılmalıdır. Çünkü bu olaylar bazen en az araştırılan olay kadar önemli olabilmektedir. Görüşmeci, görüşme sırasında elde edilen yeni bilgiler ışığında oluşabilecek hipotezlere karşı uyanık olmalıdır (Köhnken,2012, Vrij,2008).

2.5.3 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ

Kriter Bazlı İfade Analizi, elde edilen bilgilerin değerlendirildiği bölümdür. 2.6’da konu detaylıca anlatılmıştır.

2.5.4 GEÇERLİLİK KONTROL LİSTESİ

Kriter Bazlı İfade Analizi skorları bir ifadenin doğruluğuna karar vermek için yeterli değildir. Çünkü bu skorlar ifadenin doğruluğu dışında başka sorunlardan da etkilenebilir. Örnek olarak, görüşmeyi yapan kişi görüşmeciye yönlendirmiş olabilir, hikayedeki boşlukları kendi doldurmuş olabilir ya da hemen görüşme öncesinde başkaları görüşmeciye ne söylemesi gerektiğine dair talimat vermiş olabilirler. Bu gibi durumlarda, ifade oluşturulmuş bile olsa

detay bakımdan oldukça zengin olabilir. Aynı şekilde bunun tam tersi de gerçekleşebilir. Görüşmecinin yaşının küçük olması, sözel ifade yeteneğinin yeterli olmaması ya da görüşmecinin hikayenin tamamının anlatılması için görüşmeciye yeteri kadar zaman tanımadığı durumlarda doğru olan bir ifadenin kalitesi zayıf ve detayları az olabilir (Vrij,2008).

Bu sebeplerden dolayı Kriter Bazlı İfade Analizi skorlarını etkileyebilecek konuları içeren bir Geçerlilik Kontrol Listesi geliştirilmiştir.

İfade Geçerlilik Analizinin bu dördüncü bölümünde değerlendirici, Kriter bazı ifade analizi skorlarının bu geçerlik kontrol listesinde yer alan faktörler tarafından etkilenip etkilenmediğini sistematik olarak inceler (Vrij,2005).

GEÇERLİLİK KONTROL LİSTESİ

PSİKOLOJİK ÖZELLİKLER

1. Bilginin ve kullanılan dilin uygunsuz olması.
2. Duygulanımdaki uygunsuzluklar.
3. Öneri vermeye yatkınlık

GÖRÜŞMENİN ÖZELLİKLERİ

4. Öneri verici, yönetici veya zorlayıcı sorgulama
5. Genel olarak görüşmenin yetersizliği

MOTİVASYON

6. Raporlamada şüpheli / sorgulanması gereken motivasyonlar
7. Orijinal açıklama veya rapordan şüpheli olarak farklı içerik
8. Yanlış rapor baskısı

ARAŞTIRMA SORULARI

9. Hukukun doğasına aykırılık
10. Diğer ifadelerle olan tutarsızlık
11. Diğer delillere olan tutarsızlık

Bilginin ve kullanılan dilin uygunsuz olması, bu kriterde önemli olan nokta görgü tanığı çocuğun ifadesinde kullandığı dilin ve bilginin yaşlarıyla aynı olmasıdır. Eğer çocuğun kullandığı dil ve bilgi yaşlarından ileri düzeydeyse burada yönlendirmeden şüphelenilebilir. Örnek olarak velayet davası açan bir anne, çocuğunu babasına karşı yanlış ifade verme konusunda cesaretlendirebilir. İkna edici bir ifade verebilmesi için de çocuğu ile birlikte ifadenin üzerinden geçmiş ve çocuğunu söylemesi gerekenler konusunda yönlendirmiş olabilir.

Duygulanımdaki uygunsuzluklar, çocuğun yaşadığı olayı anlatırken gösterdiği (genellikle sözsüz davranışlar şeklinde) duygu durumudur. Örneğin, cinsel suç mağduru çocuklar genelde rahatsız davranışlar sergilerler ve kızgındırlar. Duygulanımın eksikliği ifadenin yaratılmış olma olasılığına işaret edebilir.

Öneri vermeye yatkınlık, görüşülen kişinin görüşme esnasında yönlendirmeye olan yatkınlığını belirtir. Bazı kişilerin yönlendirmeye daha yatkın olduğu bilinmektedir. Tanığın yönlendirmeye ne derecede açık olduğunu belirlemek için görüşmenin sonunda yanıltıcı sorular sorulabilir. Görüşmeyi yapan kişinin soracağı sorunun doğru yanıtını bilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca bu sorular olayın kendisi ile ilgili değil olayın geçtiği mekanla ilgili olmalıdır. Olayın kendisi ile ilgili sorulan ikinci yanıltıcı soruya çocuğun cevap vermesi, ifadenin kalitesine zarar verecektir.

Öneri verici, yönetici veya zorlayıcı sorgulamada, görüşmeyi yapan kişinin, çocuğa öneri verici veya baskı uygulayıcı bir tarzda görüşme yapıp yapmadığı önemlidir. İfade Geçerlilik Analizi yapan görüşmeciler, öneri verici, yönetici veya zorlayıcı sorgulama yapmamalıdır.

Genel olarak görüşmenin yetersizliği, yönlendirici olma dışındaki diğer faktörler de görüşmenin kalitesini belirler. Örnek olarak, görüşmedeki çocuklar genellikle cevaplarını

bilmedikleri sorular karşısında “bilmiyorum” demelerine izin verildiğini bilmezler. Çocuklar ve hatta bazen yetişkinler hatırlayamadıklarını kabul etmek yerine doğruluğundan emin olmasalar bile soruya cevap verme eğilimi gösterirler. Bu yüzden görüşmecinin, çocuğa görüşme başında cevaplarından emin olmadığı sorular için “bilmiyorum” demesinin uygun ve kabul edilebilir olduğunu bildirmesi gerekmektedir.

Raporlamada şüpheli / sorgulanması gereken motivasyonlar, burada önemli olan çocuğun olayı anlatmasında şüpheli motivasyonlar olup olmadığıdır. Çocuğa olayı anlatması için cesaret veren birilerinin olması oldukça olasıdır. Bu yüzden, çocuğun ve suçlamayı yaptığı kişinin ilişkisini ve olayın ortaya çıkması sonucu olaya karışan her kişinin nasıl etkileneceği konusunda uyanık davranmak gerekmektedir. Bu konuyla en ilgili örnek velayet veya boşanma davalarıdır. Annenin, çocuğunun velayetini almak için babaya karşı böyle bir suçlama yapılmasını konusunda çocuğunu cesaretlendirebilir.

Orijinal açıklama veya rapordan şüpheli olarak farklı içerik, bu kriter ifadenin kaynağına ve geçmişine özellikle de verilen ilk ifadenin içeriğine gönderme yapar. Suçlamanın ilk açığa çıktığı ifadedeki olası şüpheli öğeler araştırılmalıdır. Örnek olarak, çocuk bu ifadeyi gönüllü olarak mı verdi ya da çocuğu bu ifadeyi vermesi için kim(aile, öğretmen, psikolog vs) cesaretlendirdi bunlara bakılmalıdır.

Yanlış Rapor Baskısı, tanıgın yanlış ifade vermesine veya olanı abartarak anlatmasına neden olabilecek yönlendirme, baskı, zorlama belirtileri olup olmadığına bakılmalıdır.

Hukukun Doğasına Aykırılık, Burada önemli olan gerçektışı ve imkansız olayların anlatılıp anlatılmadığıdır. Eğer bir kadın, ensest ilişkiden hamile kaldığını iddia ediyorsa, bu ilişkinin yaşanıldığı zamanda kadının hamile kalma yaşında olup olmadığı kontrol edilmelidir.

Diğer ifadelerle olan tutarsızlık, genelde bir olay hakkında birden fazla verilen ifade vardır. Tanık olay hakkında daha önceden sorgulanmış olabilir. Hatta olaya müdahil olduğu düşünülen kişiler de önceden sorgulanmış olabilir. Bu kriter, anlatılan olaydaki temel unsurların, tanık ya da başka bir kişi tarafından verilen diğer ifade ile tutarsız ve çelişkili olmasını ifade eder. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ortaya çıkan her çelişki ve tutarsızlık bu kriter içinde sayılamaz. Daha ziyade, bu kriter olayın özünün tanımlamasındaki temel uyumsuzluklara atıfta bulunur.

Diğer delillerle olan tutarsızlık, verilen ifadedeki ana unsurların bulun fiziksel delillerle çakışıp çakışmadığıdır. Bu kriter de olayın özünün tanımlamasındaki temel uyumsuzluklara atıfta bulunur (Vrij,2008).

Geçerlilik Kontrol Listesi, bütün dışsal faktörleri kapsayan bir liste gibi görünmesine karşı eksik kaldığı bazı noktalar da vardır. Örneğin, tanıklık etmesi gerek çocuğun depresyon veya dikkat eksikliği gibi psikolojik bir rahatsızlığının bulunması durumunda ifadenin kalitesi bunlardan etkilenebilir (Vrij,2005).

Bu nedenle hem Kriter Bazlı İfade Analizi puanlarının hem de Geçerlilik Kontrol Listesinde yer alan dışsal faktörlerin değerlendirilmesi için en az iki değerlendirici bulunmalıdır ancak bu günümüzde henüz yaygın değildir (Vrij,2005).

2.6 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ

Mağdur olduğu iddia edilen kurbanların ifadeleri sesli kaydedilir ve yazıya dökülür. Bu yazıya dökülen ifadeler, ifade geçerlilik analizinin 3. kısmı olan Kriter Bazlı İfade Analizi'nde kullanılır (Vrij,2008).

Kriter Bazlı İfade Analizinin uygulanmasından önce görüşmenin birbiri ile ilişkili bütün bölümleri seçilmelidir. Doğru ifade ile oluşturulmuş ifade arasındaki farkı ayırt eden her içerik anlamlı kabul edilir. Seçici ayırım yapılmadan uygulanan kriter bazlı ifade analizi çok anlamsız sonuçlar elde edilmesine neden olabilir. Bu, analizin yapılmasından önce uygun hipotezin oluşturulmasının önemini tekrar vurgular (Köhnken,2005).

Kriter Bazlı İfade Analizi'nin uygulanmasında önce, elde edilen bilgilerin ve tanığın kişilik özellikleri ile bilişsel kapasitesinin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Tanıkla ilgili herhangi bir psikolojik rahatsızlık göstergesi fark edilip edilmediği, fark edildiyse hangi çeşit bir rahatsızlık fark edildiği önemlidir. Tanık üzerinde etkisi olabilecek herhangi bir yönlendirme olup olmadığına bakılmalıdır. Tanığın daha önce verilen ifade metinlere ulaşma yetkisine sahip olup olmadığı önemlidir. Çünkü böyle bir yetkiye sahipse, tutarlılık analizi geçerli bilgi sağlamayabilir. Görüşmenin hangi kısımları oluşturulan hipotezle bağlantılı olduğuna bakılmalı ve sadece ilgili kısımlar değerlendirmede kullanılmalıdır. Hipotezle

bağlantılı olan kısımlar Kriter Bazlı İfade Analizi için yeterli düzeyde değilse herhangi bir analiz yapılamaz. Sorgulanan olayı etkileyebilecek herhangi bir bilişsel yetersizlik fark edildi mi? Sorgulanan olayı etkileyebilecek herhangi bir kişilik bozukluğu gözlemlendi mi? Stres, uzun bekleme aralarından kaynaklan hatalı bildirimler, hafıza çarpıtmaları oldu mu? Ya da kısıtlı sözel yetiler yüzünden bilişsel yetersizlikler gözlemlendi mi? Bunlar da analizi uygulamadan önce cevaplandırılması gereken diğer sorulardır (Köhnken,2012).

Analiz sırasında yazıya dökülen ifadelerin kullanılması görüşmeyi yapan kişinin ifadenin doğruluğunu değerlendirirken mağdurun sözel olmayan davranışlarını dikkate almasını engeller. Bazı araştırmacılar (Landry & Brigham, 1992) bunu bir dezavantajlı bir durum olduğuna inansa da çoğu kriter bazlı ifade analizi uzmanı, sözel olmayan ifadelerin değerlendiricinin dikkatini dağıttığını iddia eder. Ancak bazı durumlarda videoya alınan ifadeler başka bir amaç için kullanılabilir. Örneğin, zayıf bir görüşmenin olduğu ve görüşmecinin önyargıyla yaklaştığı durumlarda, yapılan kayıt bunu tespit edilmesini sağlayabilir. Ses kayıtları ve video kayıtları ayrı ayrı kullanışlı olsa da Kriter Bazlı İfade Analizi sadece yazıya dökülmüş kopya üzerinden yapılmalıdır (Vrij,2008).

Kriter Bazlı İfade Analizi, gerçekte yaşanmış olan olaylar, üretilmiş olan olaylarla kıyaslandığında içerik bakımından daha kalitelidir hipotezine dayanır. Bu hipoteze göre üretilmiş ifadeler daha az detay barındırırlar, hafızadan çağırılan gerçek bir ifadeyle kıyaslanınca daha cansız ve daha renksizdirler. Kohnken (1996) bu hipotezi bilişsel ve motivasyonel parçalar olmak üzere ikiye ayırmayı teklif etmiştir. Hipotezin bilişsel kısmında, sözel ve bilişsel kabiliyetin belirli bir seviyede olduğu düşünüldüğünde, yalnızca o olayı yaşayan kişi kriter bazlı ifade analizinde belirtilen kriterleri sağlayacak şekilde ifade verebilir. Örnek olarak üretilmiş bir ifade veren çocuk, sözde gerçekleştiği iddia edilen olay hakkında beklenmedik şekilde karmaşık bilgiler iletacaktır. Hipotezin diğer kısmı ise motivasyona ve sosyal davranışa odaklanır. Hikaye üretmenin sonuç odaklı bir davranış olmasından dolayı, hikaye anlatan kişi sonuca ulaşmak için mümkün olduğunda dürüst algılanmak ister. Bu yüzden, kendi algısına göre “kandırma” olarak nitelendirilebilecek davranışlardan kaçınır. Örnek olarak, eğer hafızadaki kaybın kabul edilmesinin onun inanılabilirliğini sarsacağını düşünürse kişi bu tarz davranışlardan kaçabilir. Bu hipotezlere dayanarak gerçek yaşanmış hikayelerde olma olasılığı yüksek ancak üretilmiş hikayelerde olma olasılığı düşük başlıca

özellikler tanımlanmıştır. Zaman içinde gelişme gösteren bu liste Köhnken ve Steller tarafından 19 kriter içerecek şekilde birleştirilmiş ve bugünkü halini almıştır (Köhnken,2005).

Uzmanlaşmış Kriter Bazlı İfade Analizi değerlendiricileri 19 kriterin mevcut olup olmadığına bakarak bir yargıya varırlar. Bu değerlendirme sırasında 3 puanlık skaladan yararlanırlar: kriterin olmaması halinde “0”, kriterin olması halinde “1”, kriterin çok yoğun bir şekilde olması halinde “2” puan verilir. Köhnken’e göre beş puan skalasının kullanılması (0-4 arası) ufak farklılıklara duyarlı olmak açısından daha yararlı olmaktadır (Vrij,2008).

2.6.1 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ KRİTELERİ

Genel Özellikler

1. Mantıksal Yapı
2. Yapılandırılmamış Ürün
3. Detayların Niceliği

Özel İçerikler

4. Bağlamsal çatı
5. Etkileşimlerin tanımı
6. Konuşmanın Yeniden Oluşturulması
7. Olay Sırasında Beklenmedik Karışıklıklar
8. Alışılmadık Detaylar
9. Gereğinden Fazla Detaylar
10. Doğru Tanımlanmış, Kavranılmamış Detaylar
11. Bağlantılı Dışsal Çağrışımlar
12. Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması
13. Saldırganın Zihinsel Durumuna Olan Atıflar

Motivasyonla İlgili İçerikler

14. Kendiliğinden Yapılan Düzeltmeler
15. Hafıza Eksikliğinin Kabul Edilmesi
16. Kendi İfadesinin Doğruluğu Hakkında Kuşkuda Bulunma

17. Kendini Aşağılama
18. Suçluyu Mazur Görme

Suçta Özgü Unsurlar

19. Suçta Özgü Olayın Karakteristik Detayları

Mantıksal Yapı, ifade tutarlı mı? içerik mantıklı mı? farklı bölümler birbirleriyle uyum içersinde mi? Burada önemli olan ifade içinde çelişki veya mantıksal tutarsızlıklar bulunmamasıdır. Ancak ne alışılmadık detaylar (kriter 8) ne de olay sırasında beklenmedik karışıklıklar (kriter 7) mantıksal uyumu engeller. Daha da ötesi, mantıksal uyum akla yatkınlıkla aynı şey değildir, bir ifade inanılmaz gibi görünse de mantıksal uyumu olabilir.

Yapılandırılmamış Ürün. Bazen tanık olayın süresince gerçekleşen unsurları sistematik ve kronolojik olmayan bir şekilde anlatabilir. Bu kişiler mantıksal sıra ve kronoloji yerine kısa süreli çağrışımlarını kullanırlar. Olayı anlatırken merkezden kaymalar oluyor mu, bazı detaylar ifadenin her yerine yayılmış durumda mı buna dikkat etmek lazım. Bu çağrışımlar ancak yaşanmış olaylar sonrasında oluşur ve üretilmiş ifadelerde gerçekleşme ihtimali zordur.

Detayların Niceliği. Yaşanılan olay, olay yeri ve etrafında olan her şey, olaya karışan herkesin oldukça detaylı bir şekilde anlatılmasıdır. Ancak tekrarlanan detaylar puanlandırılmaz.

Bağlamsal Çatı, araştırılan olayın belirli mekanla, zaman aralığı ile suçlanan kişi ve diğer kişilerle ile olay öncesi ve sonrasındaki kişisel ilişkiyle bağlantılı olması demektir. Bunların da ötesinde, tanığın ifadesinde bahsettiği davranış ile kendi davranışının da uyum içinde olması oldukça önemlidir. Olay günlük rutinler gibi başka tesadüfi şeylerle bağlantılanmış mı?

Etkileşimlerin Tanımı, etki- tepki veya konuşma bildirimi var mı? Kendiliğinden oluşan olaylar genellikle etki ve tepki sonucu oluşurlar. Psikolojik olarak tepkiler ya da cevaplar daha önce gerçekleşen etkinin sonucu oluşurlar. Özellikle çocuk görgü tanıkları böyle kapsamlı bir etkileşimi üretmekte oldukça zorlanırlar. Ancak kelimesi kelimesine anlatılan konuşmalar bir alttaki kriterde değerlendirilir.

Konuşmanın Yeniden Oluşturulmasında tanık farklı insanlarla arasında geçen diyalogları “rol-oyunama” şeklinde kişilerin kullandığı konuşma kalıpları ve sözcüklerine uyararak yeniden oluşturur. Burada tanıdık olmayan terim ve alıntılarının yapılması ifadenin gerçekliğine dair kuvvetli bir göstergedir.

Olay Sırasında Beklenmedik Karışıklıklar. Bazen olayların gelişimi beklenemedik karışıklıklar veya engeller ile aksar. İfadeyi üreten tanıklar çok nadir olarak normalden bu şekilde bir sapışa değinirler.

Alışılmadık Detaylar olay sırasında beklenmedik ve sürpriz şekilde gerçekleşen ancak olağandışı olamayan garip detaylar olarak tanımlanır. Ancak bu detaylar gerçekçi olmalıdır.

Gereğinden Fazla Detay. Sorgulan olaya kesinlikle katkıda bulunmayan ancak olayın geçtiği çevreye ait detaylar gereğinden fazla olarak tanımlanır.

Doğru Tanımlanmış, Kavranılmamış Detaylar. Bu kriter çocuk ifadelerinin değerlendirilmesinde ayrı bir öneme sahiptir. Çocuğun ne anlama geldiğini ya da ne işlevi olduğunu bariz bir şekilde bilmediği detaylar ve etkiler olarak tanımlanır.

(Doğru ifade edilen gözlemlerin bazen hatalı yorumlara hatalı ifade edilmesi gibi)

Bağlantılı Dışsal Çağrışımlar, Tanığın sanıkla söz konusu olayın gerçekleşmesinden önce gerçekleştirdiği ama bir şekilde olayla bağlantısı olan konuşmalar bu çağrışımlara örnek olabilir. Aile içi ensest hakkındaki bir bildirimde, tanık olan kız çocuğunun saldırgan olan babası ile kendisinin diğer partnerleri ile yaşadığı cinsel deneyimler hakkında konuşması örnek olarak verilebilir.

Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması, iğrenme ve korku gibi duyguları ve olayla ilgili olan –nasıl kaçacağını düşünme gibi- bilişsel süreçlerin bildirimini içerir. Ancak özellikle korku gibi bir duygu yüzeysel belirtiliyorsa bu kriteri yerine getirmez. Dikkat edilmesi gereken şey, olay sırasında değişen ve gelişen duygu ve bilişlerin nasıl tasvir edildiğidir.

Saldırganın Zihinsel Durumun Olan Atıflar, Tanığın tarif ettiği duyguların, bilişlerin ve motivasyonların saldırgana atfedilmesidir.

Kendinden Yapılan Düzeltmeler. Tanığın, daha önceki tanımlarını görüşmeci tarafından uyarılmadan değiştirmesi veya düzeltmesidir.

Hafıza Eksikliğinin Kabul Edilmesi. Tanığın bağlantılı olan bütün detayları hatırlamamasından dolayı belirli bir detayın tanımının yanlış olma olasılığı ile ilgili kaygısını dile getirmesidir.

Kendi İfadesinin Doğruluğu Hakkında Kuşkuda Bulunma Tanığın verdiği ifadenin bir bölümünün garip, inanılmaz gibi gelmesi nedeniyle kendisinin olayın doğruluğu hakkında şüpheye düşmesi olarak tanımlanır.

Kendini Aşağılama, tanığın kendi ile ilgili olumsuz ve kendini suçlayıcı detayları belirtmesidir

Suçluyu Mazur Görme. Tanığın, saldırganın davranışını affetmesidir
Suçta Özgü Olayın Karakteristik Detayları, tanığın bu olaya özgü olan ancak bir diğer taraftan sezgiselliğe ters düşen ya da genel bilgilere uymayan detaylar vermesidir (Vrij,2008,Raskin & Esplin, 1991).

2.6.2 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ DEĞERLENDİRİCİSİ GÜVENİLİRLİĞİ

Kriter Bazlı İfade Analizi sonucunda elde edilen puanların değerlendirici farklı olsa dahi aynı olması gerekmektedir. Farklı değerlendiricilerin yaptığı puanlamalar farklı olursa Kriter Bazlı İfade Analizinin sonuçları ifadenin kalitesine değil değerlendiricinin yorumuna dayanıyor demektir (Vrij,2008).

Konu ile ilgili araştırmaların kısıtlı olması nedeni ile değerlendirici güvenilirliği ile ilgili fazla bilgi bulunmamaktadır.

Yaşları 2-19 arasında değişen çocukların ifadelerinin incelendiği saha araştırmalarında değerlendirici güvenilirliğinin tatmin edici olduğunu ortaya koymuştur (Anson, Golding, & Gully,1993,Horowitz, 1997).

Yetişkin kadınlara yapılan ve bir hırsızlık olayının kurgulandığı, bu kurgunun sonunda da deneklerin mücrim, tanık ya da olaya müdahil olmayan kişiler olarak verilen ifadelerinin incelendiği bir diğer araştırmada değerlendirici güvenilirliği yine tatmin edici seviyede bulunulmuştur (Gödert, Gamer, Rill, & Vossel, 2005).

Ancak, yapılan araştırmaların sonucunda değerlendiricilerin her ne kadar bir ifadenin kriterleri karşıladığına dair hem fikir olsa da hangi kriter altında değerlendirilmesi gerektiği konusunda bazen uyuşmazlık yaşarlar (Vrij,2008).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1 KATILIMCILAR

Bu araştırmanın örneklemini, İstanbul il sınırları içinde yaşayan, Bakırköy Belediyesi Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'ne diş taraması için başvuran 9-12 yaş arası 20 çocuk oluşturmuştur. Araştırma çocukların anne, baba ve kendilerinden gerekli izinlerin alınmasının ardından yürütülmüştür.

3.2 UYGULAMA

Araştırmada temel olarak, bir yardımcı uygulayıcı ve iki değerlendirici çalışmıştır. Değerlendiricilerden ilki "Değerlendirici", ikincisi ise "Süpervizör" olarak adlandırılmıştır.

Görüşmelerin hepsi, Bakırköy Belediyesi Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'nde danışmanlık hizmeti verilen özel bir odada yapılmış ve yaklaşık 25 dakika sürmüştür. Görüşmelerde yönlendirme olmaması için temel olarak yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri uygulanmıştır. Çocuklara "ne, ne zaman, nerede, nasıl, neden, kim" soruları sorulmuştur.

İlk aşamada daha önce diş hekimi deneyimi olan 10 çocuğun, yaptıkları bu uygulamanın aşamalarına dair ifadeleri ilk değerlendirici tarafından sözel olarak alınmış, bu ifadeler sesli kayıt altında saklanmıştır. Daha sonra kaydedilen bu sesli ifadeler, yardımcı uygulayıcı tarafından "Protokol" kağıtlarına her satıra bir cümle gelecek şekilde yazıya dökülmüştür. Her bir protokol yardımcı araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Bu grup "Deney Grubu" olarak adlandırılmıştır.

Bu aşamaya paralel olarak aynı yardımcı uygulayıcı daha önce diş hekiminde hiçbir tecrübesi olmayan ikinci bir 10 kişilik çocuk gruba, Bakırköy Belediyesi Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'nde çocuklara verilen genel ağız ve diş sağlığı eğitimini vermiştir.

Yardımcı uygulayıcı, verilen genel eğitimden sonra, bu ikinci 10 kişilik gruptan – bundan sonra "Kontrol Grubu" olarak bahsedilecektir- böyle bir deneyimleri olmamasına rağmen diş sağlığı kliniğindeki herhangi bir işlemde hangi aşamalar olabileceğini hayal etmelerini

istemmiştir. Daha sonra bu “hayali” uygulamanın aşamalarına ait ifadeler, ilk değerlendirici tarafından yine sesli kayıt altına alınmıştır. Sesli olarak kaydedilen ifadeler, yardımcı uygulayıcı tarafından Protokol kağıtlarına her satıra tek bir cümle gelecek şekilde yazıya dökülmüş ve kodlanmıştır.

Her iki gruba ait olan ve yazıya dökülen ifadelerin bu iki gruptan hangi gruba ait olduğu bilgisi yalnız yardımcı uygulayıcı bulunmuş ve bu bilgi değerlendirmeyi yapacak kişilerden araştırmanın sonuna kadar saklanmıştır

Değerlendirmeyi yapacak iki değerlendirici, ifade protokollerini Kriter Bazlı İfade Analizinde yer alan 19 kritere göre değerlendirilip iki grup arasındaki ifade farklılıkları yine Kriter Bazlı İfade Analizi doğrultusunda tespit edilmeye çalışmıştır.

Ancak Kriter Bazlı İfade Analizi’nde yer alan Kriter 19, *Suçta Özgü Olayın Karakteristik Detayları* sadece cinsel suçlarla ilgili olduğu için değerlendirme dışı bırakılmıştır.

3.3 VERİLERİN İSTATİSTİKSEL ANALİZİ

Analiz sonucunda elde edilen veriler, SPSS for Windows ile istatistiki olarak analiz edilecek ve bu analizden yola çıkılarak araştırmanın metni yazılacaktır.

Bu araştırmada, diş hekimi hikayesi olan çocukların Kriter Bazlı İfade Analizi skorları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek amacı ile Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Ayrıca değerlendiriciler arasındaki güvenilirliğinin saptanması amacı ile Pearson Korelasyon Testi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, Sosyo- Demografik bilgiler, Kriter Bazlı İfade Analizi skorları ve Değerlendirici Güvenilirliği verilerinin kullanılarak yapıldığı istatistiksel analizler bulunmaktadır.

4.1 YAŞ DAĞILIMI DAĞILIMI

Tablo 4.1.1 Yaş Dağılımı

Yas				
	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli 9 yas	9	45.0	45.0	45.0
10 yas	7	35.0	35.0	80.0
11 yas	2	10.0	10.0	90.0
12 yas	2	10.0	10.0	100.0
Total	20	100.0	100.0	

Araştırmaya katılan öğrenciler yaşları 9-12 arasındadır. Bu yaş aralığının % 45'ini 9 yaş grubu, %35'ini 10 yaş grubu, %10'unu 11 yaş grubu ve % 10'unu 12 yaş grubu oluşturmaktadır.

4.2 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın ana problemi olan, “üretmiş yaşantıya dayalı ifadeler ile gerçek yaşantıya dayalı ifadeler arasında kalitatif bir fark var mıdır?” sorusuna yanıt almak için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Whitney- Mann U testinden elde edilen bulgulara göre, deney grubu (yaşanmış olayların ifadeleri) ve kontrol grubu (üretilmiş olayların ifadeleri) arasında anlamlı fark bulunmuştur. sig. = 0.001<0.05

Tablo 4.2.1 Kriter Bazlı İfade Analizi Skorlarının İncelenmesi

		Sıra		
Grup	N	Ortalama	Sıra Toplamı	
CBCA Skor	deney	10	14.90	149.00
	kontrol	10	6.10	61.00
Toplam		20		

Test İstatistikleri	
	CBCA Skor
Mann-Whitney U	6.000
Wilcoxon W	61.000
Z	-3.367
Anlamlılık. (2-tailed)	.001
Tam Anl. [2*(1-tailed Sig.)]	.000 ^a

Değerlendirici süpervizörünün de elde ettiği skorlar incelendiğinde yine deney grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı fark bulunmuştur sig. = 0.001<0.05

Tablo 4.2.2 Kriter Bazlı İfade Analizi Skorlarının İncelenmesi – Süpervizör Skorları

		Sıra		
Grup	N	Ortalama	Sıra Toplamı	
CBCA Skor	deney	10	14.90	149.00
	kontrol	10	6.10	61.00
Total		20		

Test İstatistikleri	
	CBCA Skor
Mann-Whitney U	6.000
Wilcoxon W	61.000
Z	-3.367
Anlamlılık. (2-tailed)	.001
Tam Anl. [2*(1-tailed Sig.)]	.000 ^a

4.3 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ KRİTERLERİNİN İNCELENMESİ

Bulguların bu bölümünde Kriter Bazlı İfade Analizinde yer alan kriterlerin kontrol ve deney grubundaki frekansları ve frekansların yüzdeleri hem değerlendirici hem de süpervizör puanlaması açısından değerlendirilmiştir.

Değerlendiricinin yaptığı değerlendirmede deney grubunda yer alan kriterlerden bazıları kontrol grubuna göre saha sık görülmüştür. Detayların Niceliği(Kriter-3) deney grubunda 37 kez görülmüşken, kontrol grubunda sadece 12 kez görülmüştür. Etkileşimlerin Tanımı (Kriter-5) Deney grubunda 9 kez, kontrol grubunda 2 kez bulunmuştur. Alışılmadık Detaylar (Kriter-8) deney grubunda 3, kontrol grubunda 1 kez, Gereğinden Fazla Detaylar (Kriter-9) deney grubunda 4, kontrol grubunda 1 görülmüştür. Doğru Tanımlanmış, Kavranılmamış Detaylar (Kriter-10) deney grubunda 3 kez görülmesine rağmen kontrol grubunda hiç görülmemiştir. Özellikle duyguların tanımlandığı Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması(Kriter-12) kriteri deney grubunda 17 kez görülürken, kontrol grubunda sadece 7 kere görülmüştür. Kendiliğinden Yapılan Düzeltmeler (Kriter-14) deney grubunda 4 kez ancak kontrol grubunda 1 kez görülmüştür. Hafıza Eksikliğinin Kabul Edilmesi (Kriter-15) deney grubunda 9 kez görülmüş ancak kontrol grubunda sadece 1 kez görülmüştür.

Tablo 4.3.1 Kriter Bazlı İfade Analizi Kriterleri – Deney Grubu/ Kontrol Grubu

Kriter	Değerlendirici Kriter Frekansları Deney Grubu	Değerlendirici Kriter Frekansları Kontrol Grubu
1. Mantıksal Yapı	16	15
2. Yapılandırılmamış Ürün	1	1
3. Detayların Niceliği	37	12
4. Bağlamsal çatı	4	3
5. Etkileşimlerin tanımı	9	2
6. Konuşmanın Yeniden Oluşturulması	8	7
7. Olay Sırasında Beklenmedik Karışıklıklar	1	0
8. Alışılmadık Detaylar	3	1
9. Gereğinden Fazla Detaylar	4	1
10. Doğru Tanımlanmış, Kavranılmamış Detaylar	3	0
11. Bağlantılı Dışsal Çağrışımlar	0	0
12. Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması	17	7
13. Saldırganın Zihinsel Durumuna Olan Atıflar	0	0
14. Kendiliğinden Yapılan Düzeltmeler	4	1
15. Hafıza Eksikliğinin Kabul Edilmesi	9	1
16. Kendi İfadesinin Doğruluğu Hakkında Kuşkuda Bulunma	1	0
17. Kendini Aşağılama	0	0
18. Suçluyu Mazur Görme	0	0
TOPLAM	117	51

Kriter Frekansları supervizör değerlendirmesinde de aynı şekilde yükselmiştir. Mantıksal Yapı (Kriter-1) deney grubunda 7 kez görülürken, kontrol grubunda 3, Detayların Niceliği (Kriter-3) deney grubunda 39 kez görülmüşken, kontrol grubunda sadece 8 kez görülmüştür. Konuşmaların Yeniden Oluşturulması (Kriter-6) deney grubunda 7, kontrol grubunda 3, Gereğinden Fazla Detaylar (Kriter-9) deney grubunda 4 kez bulunmuş, kontrol grubunda bulunmamıştır. Doğru Tanımlanmış, Kavranılmamış Detaylar (Kriter-10) deney grubunda 19 kez görülürken, kontrol grubunda hiç görülmemiştir. Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması kriteri deney grubunda 17 kez görülürken, kontrol grubunda sadece 2 kere görülmüştür. Kendiliğinden Yapılan Düzeltmeler (Kriter-14) deney grubunda 4 kez ancak kontrol grubunda yine görülmemiştir. Hafıza Eksikliğinin Kabul Edilmesi(Kriter-15) deney grubunda 9 kez görülmüş ancak kontrol grubunda bu kritere rastlanılmamıştır.

Tablo 4.3.2 Kriter Bazlı İfade Analizi Kriterleri – Deney Grubu/ Kontrol Grubu - Süpervizör

Kriter	Süpervizör Kriter Frekansları Deney Grubu	Süpervizör Kriter Frekansları Kontrol Grubu
1. Mantıksal Yapı	7	3
2. Yapılandırılmamış Ürün	2	0
3. Detayların Niceliği	39	8
4. Bağlamsal çatı	4	1
5. Etkileşimlerin tanımı	5	2
6. Konuşmanın Yeniden Oluşturulması	7	3
7. Olay Sırasında Beklenmedik Karışıklıklar	1	0
8. Alışılmadık Detaylar	2	1
9. Gereğinden Fazla Detaylar	4	0
10. Doğru Tanımlanmış, Kavranılmamış Detaylar	19	0
11. Bağlantılı Dışsal Çağrışımlar	0	0
12. Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması	17	2
13. Saldırganın Zihinsel Durumuna Olan Atıflar	0	0
14. Kendiliğinden Yapılan Düzeltmeler	6	0
15. Hafıza Eksikliğinin Kabul Edilmesi	9	0
16. Kendi İfadesinin Doğruluğu Hakkında Kuşkuda Bulunma	1	0
17. Kendini Aşağılama	0	0
18. Suçluyu Mazur Görme	0	0
TOPLAM	123	20

Bu bulgular değerlendirildiğinde, “Genel Özellikler” ve “Motivasyonla İlgili İçerik”te deney ve kontrol grubu arasında farklılaşma görülürken, özellikle “Özel İçerikler”de bu farklılaşma daha çok göze çarpmaktadır. Deney Grubunda, Genel Özellikler toplam 87 kez, kontrol grubunda ise 28 kez, Motivasyonel Özellikler deney grubunda 15, kontrol grubunda 2 ve Özel İçerikler deney grubunda 49, kontrol grubunda 21 kez görülmüştür. Süpervizör değerlendirmesinde ise Genel Özellikler deney grubunda toplam 48 kez, kontrol grubunda ise 11 kez, Motivasyonel Özellikler deney grubunda 16, kontrol grubunda 0 ve Özel İçerikler deney grubunda 59, kontrol grubunda 9 kez görülmüştür.

Frekans yüzdelerinin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, deney grubundaki kız deneklerin değerlendirmelerinde; Detayların Niceliği(Kriter-3)%30,Etkileşimlerin Tanımı (Kriter-5)%15, Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması(Kriter-12) %11.6 ile bu kriterlerde

yoğunlaştığı görülmüştür. Kontrol Grubunda ise kız deneklerin değerlendirmesi Mantıksal Yapı (Kriter-1) % 22.72, Detayların Niceliği(Kriter-3)%18.18, Konuşmaların Yeniden Oluşturulması (Kriter-6) %27.27, Zihin Durumunun Tanımlanması(Kriter-12) %22.72 şeklinde dağılım göstermişlerdir.

4.3.3 Kriter Bazlı İfade Analizi Kriterleri – Deney Grubu/ Kontrol Grubu – Cinsiyet: Kız

Kriter	Kız Kriter Frekansları Yüzdeleri Deney Grubu	Kız Kriter Frekansları Yüzdeleri Kontrol Grubu
1. Mantıksal Yapı	13.33	22.72
2. Yapılandırılmamış Ürün	1.66	0
3. Detayların Niceliği	30	18.18
4. Bağlamsal çatı	3.33	0
5. Etkileşimlerin tanımı	15	0
6. Konuşmanın Yeniden Oluşturulması	10	27.27
7. Olay Sırasında Beklenmedik Karışıklıklar	0	0
8. Alışılmadık Detaylar	3.33	4.54
9. Gereğinden Fazla Detaylar	0	4.54
10. Doğru Tanımlanmış, Kavranılmamış Detaylar	1.66	0
11. Bağlantılı Dışsal Çağrışımlar	0	0
12. Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması	11.66	22.72
13. Saldırganın Zihinsel Durumuna Olan Atıflar	0	0
14. Kendiliğinden Yapılan Düzeltmeler	1.66	0
15. Hafıza Eksikliğinin Kabul Edilmesi	8.33	0
16. Kendi İfadesinin Doğruluğu Hakkında Kuşkuda Bulunma	0	0
17. Kendini Aşağılama	0	0
18. Suçluyu Mazur Görme	0	0
TOPLAM	100	100

Deney grubundaki erkek deneklerin değerlendirmesinde ise, Mantıksal Yapı (Kriter-1) % 14.03, Detayların Niceliği(Kriter-3) %33.3, Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması(Kriter-12) %17,5 kriterlerinde yoğunluk bulunmaktadır. Kontrol grubundaki erkek deneklerin değerlendirmesinde ise Mantıksal Yapı (Kriter-1) % 34.48, Detayların Niceliği(Kriter-3) %27.58, Bağlamsal çatı (Kriter-4) %10.34 kriterleri daha sık görülmüştür.

4.3.4 Kriter Bazlı İfade Analizi Kriterleri – Deney Grubu/ Kontrol Grubu – Cinsiyet: Erkek

Kriter	Erkek Kriter Frekansları Yüzdeleri Deney Grubu	Erkek Kriter Frekansları Yüzdeleri Kontrol Grubu
1. Mantıksal Yapı	14.03	34.48
2. Yapılandırılmamış Ürün	0	3.44
3. Detayların Niceliği	33.33	27.58
4. Bağlamsal çatı	3.50	10.34
5. Etkileşimlerin tanımı	0	6.89
6. Konuşmanın Yeniden Oluşturulması	3.50	3.44
7. Olay Sırasında Beklenmedik Karışıklıklar	1.75	0
8. Alışılmadık Detaylar	1.75	0
9. Gereğinden Fazla Detaylar	7.01	0
10. Doğru Tanımlanmış, Kavranılmamış Detaylar	3.50	0
11. Bağlantılı Dışsal Çağrışımlar	0	0
12. Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması	17.54	6.89
13. Saldırganın Zihinsel Durumuna Olan Atıflar	0	0
14. Kendiliğinden Yapılan Düzeltmeler	5.26	3.44
15. Hafıza Eksikliğinin Kabul Edilmesi	7.01	3.44
16. Kendi İfadesinin Doğruluğu Hakkında Kuşkuda Bulunma	1.75	0
17. Kendini Aşağılama	0	0
18. Suçluyu Mazur Görme	0	0
TOPLAM	100	100

Süpervizör değerlendirmesinde ise deney grubundaki kız deneklerin değerlendirmesinde Detayların Niceliği(Kriter-3)%32.20, Doğru Tanımlanmış, Kavranılmamış Detaylar (Kriter-10) %16.94, Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması(Kriter-12) %13.55 ile bu kriterlerde yoğunlaşmıştır. Kontrol Grubunda ise Detayların Niceliği(Kriter-3)%22.22, Konuşmaların Yeniden Oluşturulması (Kriter-6) %33.33, kriterlerinde yoğunluk göstermişlerdir.

4.3.5 Kriter Bazlı İfade Analizi Kriterleri Süpervizör

Deney Grubu/Kontrol Grubu – Cinsiyet: Kız

Kriter	Kız Kriter Frekansları Yüzdeleri Deney Grubu	Kız Kriter Frekansları Yüzdeleri Kontrol Grubu
1. Mantıksal Yapı	1.69	11.11
2. Yapılandırılmamış Ürün	1.69	0
3. Detayların Niceliği	32.20	22.22
4. Bağlamsal çatı	3.38	0
5. Etkileşimlerin tanımı	8.47	0
6. Konuşmanın Yeniden Oluşturulması	8.47	33.33
7. Olay Sırasında Beklenmedik Karışıklıklar	0	0
8. Alışılmadık Detaylar	1.69	11.11
9. Gereğinden Fazla Detaylar	1.69	0
10. Doğru Tanımlanmış, Kavranılmamış Detaylar	16.94	0
11. Bağlantılı Dışsal Çağrışımlar	0	0
12. Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması	13.55	22.22
13. Saldırganın Zihinsel Durumuna Olan Atıflar	0	0
14. Kendiliğinden Yapılan Düzeltmeler	1.69	0
15. Hafıza Eksikliğinin Kabul Edilmesi	8.47	0
16. Kendi İfadesinin Doğruluğu Hakkında Kuşkuda Bulunma	0	0
17. Kendini Aşağılama	0	0
18. Suçluyu Mazur Görme	0	0
TOPLAM	100	100

Deney grubundaki erkek deneklerin değerlendirmesi, Detayların Niceliği(Kriter-3)%31.25, Doğru Tanımlanmış, Kavranılmamış Detaylar (Kriter-10) %14.06, Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması(Kriter-12) %14.06 kriterlerinde yoğunlaşmıştır Kontrol grubundaki erkek deneklerin değerlendirmesinde ise Mantıksal Yapı (Kriter-1) % 18.18, Detayların Niceliği(Kriter-3) %54.54, Etkileşimlerin Tanımı (Kriter-5) %18.18 kriterlerinde yoğunluk görülmüştür.

4.3.6 Kriter Bazlı İfade Analizi Kriterleri Süpervizör

Deney Grubu/Kontrol Grubu – Cinsiyet: Erkek

Kriter	Erkek Kriter Frekansları Yüzdeleri Deney Grubu	Erkek Kriter Frekansları Yüzdeleri Kontrol Grubu
1. Mantıksal Yapı	9.37	18.18
2. Yapılandırılmamış Ürün	1.56	0
3. Detayların Niceliği	31.25	54.54
4. Bağlamsal çatı	3.12	9.09
5. Etkileşimlerin tanımı	0	18.18
6. Konuşmanın Yeniden Oluşturulması	3.12	0
7. Olay Sırasında Beklenmedik Karışıklıklar	1.56	0
8. Alışılmadık Detaylar	1.56	0
9. Gereğinden Fazla Detaylar	4.68	0
10. Doğru Tanımlanmış, Kavranılmamış Detaylar	14.06	0
11. Bağlantılı Dışsal Çağrışımlar	0	0
12. Kendi Zihin Durumunun Tanımlanması	14.06	0
13. Saldırganın Zihinsel Durumuna Olan Atıflar	0	0
14. Kendiliğinden Yapılan Düzeltmeler	7.81	0
15. Hafıza Eksikliğinin Kabul Edilmesi	6.25	0
16. Kendi İfadesinin Doğruluğu Hakkında Kuşkuda Bulunma	1.56	0
17. Kendini Aşağılama	0	0
18. Suçluyu Mazur Görme	0	0
TOPLAM	100	100

4.4 KELİME SAYILARININ DEĞERLENDİRİMESİ

Bulguların bu bölümünde deney ve kontrol grubunun kelime sayıları arasında fark olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 4.4.1 Bildirim Sayısı – Deneyim

		Sıra		
	Deneyim	N	Ortalama	Sıra Toplamı
Kelime Sayısı	Var	10	14.75	147.50
	yok	10	6.25	62.50
	Toplam	20		

Test İstatistikleri	
	Kelime Sayısı
Mann-Whitney U	7.500
Wilcoxon W	62.500
Z	-3.216
Anlamlılık. (2-tailed)	.001
Tam Anl. [2*(1-tailed Sig.)]	.000 ^a

Deney grubu (yaşanmış olayların ifadeleri) ve kontrol grubu (üretilmiş olayların ifadeleri) arasında kelime sayıları açısından anlamlı fark bulunmuştur. sig. = 0.001<0.05

4.5 DEĞERLENDİRİCİ GÜVENİLİRLİĞİ

Araştırmamızın 2.6.2 KRİTER BAZLI İFADE ANALİZİ DEĞERLENDİRİCİSİ GÜVENİLİRLİĞİ bölümünde ifadeyi değerlendiren kişilerin aynı puanı alması gerekliliğinin üzerinde durulmuştur.

Değerlendirici ve süpervizörün puanlarının geçerliliğinin değerlendirilmesi amacı ile Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır.

Tablo 4.5.1 Değerlendirici Güvenilirliği – Deney Grubu

		Korelasyon	
		Değerlendirici Deney Grubu	Süpervizör Deney Grubu
Değerlendirici Deney Grubu	Pearson Korelasyon	1	.933**
	Anlamlılık. (2- Uçlu)		.000
	Sayı	10	10
Süpervizör Deney Grubu	Pearson Korelasyon	.933**	1
	Anlamlılık. (2- Uçlu)	.000	
	Sayı	10	10

** . Korelasyon 0.01 seviyesinde anlamlıdır (2-uçlu).

Bu bulgular, deney grubu puanlarında Değerlendirici ve Süpervizör puanları arasında doğrusal bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.5.2 Değerlendirici Güvenilirliği – Kontrol Grubu

		Korelasyon	
		Değerlendirici Kontrol Grubu	Süpervizör Kontrol Grubu
Değerlendirici Kontrol Grubu	Pearson Korelasyon	1	.321
	Anlamlılık. (2- Uçlu)		.365
	Sayı	10	10
Süpervizör Kontrol Grubu	Pearson Korelasyon	.321	1
	Anlamlılık. (2- Uçlu)	.365	
	Sayı	10	10

Kontrol grubu puanları arasında da doğrusal bir ilişki olduğunda, araştırmamızda değerlendirici güvenilirliği bulunmuştur.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada deneyimlenmiş olaylara ilişkin ifadeler ile üretilmiş olaylara ilişkin ifadeler arasındaki kalitatif fark olup olmadığı araştırılmıştır.

Çocuk ifadelerinin geçerliliği konusuna, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda sorgu ve ifadenin nasıl alınması gerektiği belirtilmesine rağmen, alınan ifadelerin geçerliliği konusuna yeteri kadar değinilmemiştir. Örneğin, Almanya'da 1955 yılında ise ifade geçerliliğinin değerlendirilmesi prosedürü zorunlu hale getirilmiş ve 30 Temmuz 1999 tarihinde ilkesi Federal Mahkeme tarafından da bilimsel bir yöntem olarak mahkemelerde kullanılmasına karar verilmiştir.

Diş hekimi deneyimi olan çocukların ifadeleri ile diş hekimi deneyimi olmayan çocukların ifadeleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu sonuç, araştırmanın beklentisini desteklemiştir. Üretilmiş olan ifadeler ile gerçekte yaşanan hikayeler arasındaki kalitatif fark belirgindir. Gerçekte yaşanan hikayelere dair ifadelerde duygu bildirimleri ve sayısal ifadelerin fazlalığı göze çarpmaktadır. Yine aynı grubun ifadelerinde Kriter 3'e (Detayların Niceliği) oldukça sık rastlanılmaktadır. Bu da yaşanmış olaylara ait hikayelerde detayların fazla olacağını göstermektedir.

Elde edilen sonuçlar konu ile ilgili yapılan diğer araştırmalarla paralellik göstermektedir.

Lamb ve arkadaşlarının (1997) çocuklara karşı yapılan cinsel istismarın incelendiği 98 kişinin katılımı ile gerçekleşen araştırmada, saldırganın bilindiği ve istismarın kanıtlandığı ifadelerde Kriter Bazlı İfade Analizi skorlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Esplin ve arkadaşlarının (1988) 20 fiziksel kanıt ve itiraf bulunan ve 20 doğrulanmamış çocuğa karşı cinsel istismar davalarının incelendiği araştırmada, fiziksel kanıt ve itiraf bulunan dosyaların analiz skorlarının yüksek olduğu saptanmıştır.

Vrij ve Mann'nın (2006) da yaptığı bir diğer çalışmada sahnelenen bir cüzdan çalma deneyimi yaşayan kişiler ile bu sahnelenen olay hakkında yönerge verilen toplam 80 kişinin ifadesi incelenmiş ve olayı gerçekten yaşayan deneklerin Kriter Bazlı İfade Analizi skorları ile olayı okudukları yönergeden anlatan deneklerin skorları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Vrij ve arkadaşlarının (2002) yaptığı 201 deneğin katıldığı "karatahtadan bilgi silinmesi" ile ilgili verilen doğru ve yanıltıcı ifadelerin incelendiği bir diğer araştırmada doğru ifade veren kişilerin skorları yine yüksek çıkmıştır. Yine Vrij ve arkadaşlarının (2000) yaptığı 100

yetişkinin katılımı ile gerçekleşen yaşanmış hikâyeye dair ifadelerin ve okutulan yönergeye dair verilen ifadelerin skorlarının karşılaştırıldığı araştırmada skorlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Porter ve Yuille (1996) 60 kişinin katıldığı araştırmada “para çalma” olayı sahnelemiş ve doğru ifade veren deneklerin puanlarının aldatıcı ifade veren deneklerin puanlarından yüksek olduğu görülmüştür.

Joffe (1992) gerçekte deney yapan grup, bu deneyle ilgili oldukça detaylı bir yönerge okuyan grup ve aynı deneyle ilgili daha az detaylı bir yönerge okuyan grubun skorları karşılaştırılmış ve gerçekte deney yapan grubun skorları ile az detaylı bir yönerge okuyan grubun skorları arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Steller ve arkadaşlarının (1988) yaptığı toplamda 98 ifade olmak üzere, iğne olma, diş hekimi deneyimi, kan verme gibi yaşanmış olayların ifadeleri ile üretilmiş olayların ifadelerini karşılaştırdıkları araştırmada iki ifade arasında anlamlı fark bulmuşlardır.

Araştırmamızda “Değerlendirici Güvenilirliği” yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, Roma ve arkadaşlarının (2011) yaptığı sosyal çalışmacı eşliğinde alınan toplamda 109 kanıtlanmış ve kanıtlanmamış çocuk cinsel istismar dosyalarının incelendiği araştırmayı destekler niteliktedir. Anson ve arkadaşlarının (1993) kanıtlanmış ve video kaydı bulunan 23 ifadenin inceledikleri araştırmada değerlendirici güvenilirliği yine yüksek bulunmuştur. Horowitz ve arkadaşlarının (1997) sosyal hizmetler kurumunda kalan 100 cinsel suç mağduru çocuğun video kayıtlarının incelendiği araştırmada da güvenilirlik yüksek bulunmuştur. Gödert ve arkadaşlarının (2005) yaptığı “profesörün odasından para çalma” olayının gerçekleştiği deneyde parayı çalan ve buna tanık olan 102 kişinin ifadesi incelenmiştir. İncelemenin sonucunda da değerlendirici güvenilirliği yüksek bulunmuştur. Porter ve Yuille (1996) ve Joffe (1992) yaptıkları araştırmada aynı sonucu elde etmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen geçerlilik bu araştırmaları da desteklemektedir. Ancak değerlendiriciler her ne kadar bir ifadenin kriterleri karşıladığına dair hem fikir olsa da hangi kriter altında değerlendirilmesi gerektiği konusunda bazen uyuşmazlık yaşamışlardır. Bu da Vrij’in (2008) bulguları ile uyuşmaktadır.

Araştırmada, eşit olarak seçilen kontrol ve deney gruplarında sosyo-demografik açıdan fark bulunmamıştır.

Araştırmanın örnekleminin sadece Bakırköy ilçesi ile sınırlı olması ve katılımcı sayısının az olması bu araştırmanın başlıca sınırlılıkları olarak görülebilir. Bu nedenle, konu daha geniş örnekleme tekrarlanmalıdır.

6. KAYNAKLAR

- Akyüz, E. (2010). *Çocuk Hukuku*. Ankara: Pegem Akademi.
- Anson, D. A., Golding, S. L., & Gully, K. J. (1993). Child Sexual Abuse Allegations. *Law and Human Behavior* , 17 (3), 331 - 341.
- Anson, D. A., Golding, S. L., & Gully, K. J. (1993). Child Sexual Abuse Allegations: Reliability of Criteria-Based Content Analysis. *Law and Human Behavior* , 17 (3), 331 - 341.
- Arntzen, F. (1989). *Vernehmungs - Psychologie Psychologie der Zeugenvernehmung*. München: C.H. Beck Verlag.
- Çakar, S. M. (2007). *Türkçe - Almanca Almanca- Türkçe Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ceci, S. J., & Bruck, M. (1995). *Jeopardy in the Courtroom: A Scientific Analysis of Children's Testimony*. Washington D.C.: American Psychological Association.
- Ceci, S. J., & Bruck, M. (1993). Suggestibility of the Child Witness: A Historical Review and Synthesis. *Psychological Bulletin* , 113 (3), 403 - 439.
- Endres, J. (1997). The Suggestibility of the Child Witness The Role of Individual Differences and Their Assessment. *The Journal of Credibility Assessment and Witness Psychology* , 1 (2), 44 - 67.
- Eren, H., Gözaydın, N., & Tekin, T. (1988). *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Gödert, H. W., Gamer, M., Rill, H., & Vossel, G. (2005). Statement Validity Assessment: Inter- rater reliability of criteria based content analysis in the mock-crime paradigm. *Legal and Criminological Psychology* (10), 225 - 245 .
- Greuel, L., Offe, S., Fabian, A., Wetzels, P., Fabian, T., Offe, H., et al. (1998). *Glaubhaftigkeit der Zeugenaussage*. Wienheim: Psychologie Verlags Union.
- Horowitz, S. W. (1997). Reability of Criteria Based Content Analysis of Child Witness Statements. *Legal and Criminological Psychology* (2), 11 - 21 .
- Joffe, R. D. (1992). *Criteria-Based Content Analysis: An Experimental Investigation With Children*. The University of British Colombia.
- Köhnken, G. (2012, 7 6). Special Workshop on Statement Validity Assessment. 22. *Uluslararası Adli Tıp Akademisi Kongresi* . İstanbul.
- Köhnken, G. (2005). Statement Validity Analysis and the "Detection of Truth". G. Köhnken içinde, *The Detection of Deception in Forensic Context* (s. 41 - 63). Cambridge University Press.

- Kröber, H. L., & Steller, M. (2000). *Psychologische Begutachtung im Strafverfahren*. Dormstadt: Steinkopff.
- Lamb, M. E., & Sternberg, K. J. (1997). Criteria-Based Content Analysis: A Field Validation Study. *Child Abuse & Neglect*, 21 (3), 255 - 264.
- Neuman, L. W. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Yayınodası Yayıncılık .
- Ovacık, M. (2000). *İngilizce - Türkçe Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Sözkese Matbaacılık.
- Porter, S., & Yuille, J. C. (1996). The Language of Deceit: An Investigation of the Verbal Clues to Deception in the Interrogation Context. *Law and Human Behavior*, 20 (4), 443 - 458.
- Raskin, D. C., & Esplin, P. W. (1991). Assessment of Children's Statements of Sexual Abuse. D. C. Raskin, & P. W. Esplin içinde, *The suggestibility of children's recollections: Implications for Eyewitness Testimony* (s. 153 - 164). American Psychological Association.
- Roma, P., Martini, P. S., Sabatello, U., Tatarelli, R., & Ferracuti, S. (2011). Validity of Criteria-Based Content Analysis (CBCA) at trial in free-narrative interviews. *Child Abuse & Neglect* (35), 613 - 620.
- Schaffer, J. R. (2007). *Grammatical Differences Between Truthful and Deceptive Written Narratives*. 12 2011, 9 tarihinde <http://www.psychologytoday.com>. adresinden alındı
- Vrij, A. (2008). A. Vrij içinde, *Detecting Lies and Deceit: Pitfalls and Opportunities* (s. 201 - 261). West Sussex, Wiley.
- Vrij, A. (2005). Criteria Based Content Analysis A Quality Review of the First 37 Studies. *Psychology, Public Policy and Law*, 11 (1), 3 - 41.
- Vrij, A., & Mann, S. (2006). Criteria-Based Content Analysis: An empirical test of its underlying processes. *Psychology, Crime & Law*, 12 (4), 337 - 349 .
- Vrij, A., Akehurst, L., Soukara, S., & Bull, R. (2002). Will the Truth Come Out? The Effect of Deception, Age, Status, Coaching, and Social Skills on CBCA Scores. *Law and Human Behavior*, 26 (3), 261 - 283.
- Vrij, A., Kneller, W., & Mann, S. (2000). The effect of informing liars about Criteria-Based Content Analysis on their ability to deceive CBCA-raters. *Legal and Criminological Psychology* (5), 57 - 70.
- Wegener, H. (1992). *Einführung in die Forensische Psychologie*. Dormstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Whipple, G. M. (1910). General Reviews and Summaries. *The Psychological Bulletin*, 7 (11), 365 - 368 .

Whipple, G. M. (1913). Psychology of Testimony and Report. *The Psychological Bulletin* , 10 (7), 264 - 268.

Whipple, G. M. (1909). The Observer As Reporter: A Survey of The "Psychology of Testimony.". *The Psychology Bulletin* , VI (5), 153-170.

Whipple, G. M. (1911). The Psychology of Testimony. *The Psychological Bulletin* , 8 (9), 307 - 309 .

Yılmaz, E. (1996). *Hukuk Sözlüğü*. Ankara: YETKİN Basım Yayım ve Dağıtım AŞ.

Yuille, J. C. (1988). The Systematic Assessment of Children's Testimony . *Canadian Psychology* , 29 (3), 247 - 262.

EKLER

Ek.1 Aydınlatılmış Onam Formu

Kriter Bazlı İfade Analizindeki 19 kriterin geçerliliğinin değerlendirilmesi amacı ile Bakırköy Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'nde bir araştırma yürütmekteyiz. Araştırmamız Bakırköy ilçesinde yaşayan 9-12 yaş arası çocukları kapsamaktadır. Araştırmanın ismi “Çocuk İfadelerinin Değerlendirilmesi: Kriter Bazlı İfade Analizi”dir.

Bu araştırmaya katılıp katılmamakta serbestsiniz. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz formu imzalayınız.

Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size ek bir ödeme yapılmayacaktır.

Yapılacak araştırmanın getireceği olası yararlar: Yanıltıcı ve doğru ifadelerin arasındaki farkın ortaya konması hedeflenmektedir.

Çocuğunuzun araştırmaya katılmasını reddedebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır ve reddettiğiniz takdirde çocuğunuza uygulanan tedavide herhangi bir değişiklik olmayacaktır.

Hastanın Beyanı; Psikolog İpek ERGÖNÜL tarafından İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Yüksek Lisans bölümünde bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya çocuğum “katılımcı” (denek) olarak davet edildi.

Eğer çocuğum bu araştırmaya katılırsa, kendisine ait özel bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı ile yaklaşılacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında çocuğumun kişisel bilgilerinin (ad, soyad ve bunun gibi) özenle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Çocuğum projenin yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden araştırmadan çekilebilir (Ancak araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmadan çekileceğini önceden bildirmesinin uygun olacağını bilincindeyim).

Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır.

Çocuğum bu araştırmaya katılmak zorunda değil ve katılmayabilir. Araştırmaya katılması konusunda zorlayıcı bir davranış ile karşılaşmış değilim. Eğer katılmayı reddederse, bu durumun tıbbi bakımına ve doktor ile olan ilişkisine herhangi bir zarar getirmeyeceğini de biliyorum. Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen bu araştırma projesinde çocuğumun “katılımcı” (denek) olarak yer alması kararını aldım. Bu konuda yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

İmzalı bu form kağıdının bir kopyası bana verilecektir.

Katılımcı; Adı, Soyadı:

Görüşme tanığı; Adı, Soyadı:

Tarih:

İmzası:

İmza:

Araştırmacı; Adı, Soyadı:

Ek.2 Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Etik Kurul Onayı

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
CERRAHPAŞA TIP FAKÜLTESİ
DEKANLIĞI**

Şayı : B.302.7570.30.90.00 / 946
Konu : İstanbul / /

İ.Ü. Adli Tıp Enstitüsü Müdürlüğüne

09 Ocak 2012

İLGİ: 06.12.2011 tarihli, 2067 sayılı yazınıza:

Enstitünüz Sosyal Bilimler Anabilim Dalı öğretim Üyesi **Yard.Doç.Dr.Neylan ZİYALAR**'ın danışmanlığında **Yüksek Lisans Öğrencisi İpek ERGÖNÜL**'ün yürütücülüğünde "**Çocuk İfadelerinin Değerlendirilmesi : Kriter Bazlı İfade Analizi**" başlıklı **Yüksek Lisans Tezi** hakkında ilgi yazınız ve ekleri **03 Ocak 2012** tarihinde toplanan Fakültemiz Klinik Araştırmalar Etik Kurulunca müzakere edilmiş olup, etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinizi, durumun adı geçen anabilim dalı başkanlığına bildirilmesini rica ederim.

Eki:
1 dosya

Genç İşler
.../.../...
MÜDÜR

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Adli Tıp Enstitüsü
GELEN EVRAK

Sayı : 2012/95

Tarih : 13.1.2012

Sema W A

Prof.Dr.Fatih ALTINDAŞ
Dekan Yardımcısı ve Klinik Araştırmalar
Etik Kurulu Başkanı

Fatih

Not: Yanıtlarda yazımın gün sayısının belirtilmesi rica olunur.Tel:(0212)4143000

ASLININ AYNI DİR

Saban AYKUT
Adli Tıp Enstitüsü Sekreteri

ÖZGEÇMİŞ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Doğum Yeri: İstanbul

Doğum Tarihi: 28 Mayıs 1981

Eğitim Durumu:

İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Yüksek Lisans (2010 -Halen)

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü (1999-2004)

Özel Ayazağa Işık Lisesi (1996-1999)

İş Deneyimleri:

Bakırköy Belediyesi Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi (Haziran 2011- Halen)

Selahattin Eyyübi Hamza Saruhan İlköğretim Okulu- Rehber Öğretmen

(Kasım 2010 – Haziran 211)

Toros Tarım Sanayi ve Ticaret AŞ Yönetici Asistanlığı (Mart 2008- Ocak 2010)

Eurotem AŞ Yönetici Asistanlığı (Eylül 2006 – Şubat 2008)

Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu 80. Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi (Nisan 2005 – Nisan 2006)

İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi Konsültasyon Liyezon Psikiyatrisi Kliniği Stajı

Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği Stajı (1-31 Temmuz 2003)

Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği Stajı (1-31 Ağustos 2002)

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Stajı (1-31 Temmuz 2000)